

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Kristýna Velfelová

Analýza dopadu vzdělávacího projektu

Street Law

Olomouc 2018

vedoucí práce: PhDr. Jitka Plischke, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedenou literaturu a zdroje.

V Olomouci dne 15. května 2018

Kristýna Velfelová

Poděkování

Ráda bych na tomto místě chtěla upřímně poděkovat vedoucí mé práce PhDr. Jitce Plischke, Ph.D. za podporu, cenné rady, vstřícnost a celkovou ochotu při psaní této bakalářské práce.

Neméně děkuji i své rodině za to, že to se mnou všechny roky vydržela, že mě podporovala a motivovala mě.

Děkuji.

Obsah

Úvod	6
A) TEORETICKÁ ČÁST	7
1 Vývoj občanské nauky a výchovy od roku 1918 do současnosti	7
2 Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020	14
2.1 Rámcové vzdělávací programy	15
2.2 Školní vzdělávací programy	16
3 Právní vědomí	17
3.1 Kognitivní složka právního vědomí	17
3.2 Hodnotící složka právního vědomí	19
4 Vzdělávací projekt Street Law	21
4.1 Vznik projektu	21
4.2 Street Law v České republice	22
4.2.1 Street Law na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci	23
4.2.2 Street Law na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze	23
4.2.3 Street Law na Právnické fakultě Masarykovy Univerzity v Brně	25
4.3 Příprava na praxi	26
4.3.1 Plánování hodiny	26
4.3.2 Minihodiny	27
4.4 Výukové metody	28
4.4.1 Interaktivní metody výuky ve Street Law	28
4.4.2 Brainstorming	29
4.4.3 Každý učí každého	30
4.4.4 Modelové situace	30
4.4.5 Názorová škála	31
4.4.6 Výklad	32
4.4.7 Mediace	33

4.4.8	Hry a aktivity.....	34
4.5	Prezentace a vystupování vyučujícího studenta	37
4.6	Reflektivní deník	39
5	Shrnutí teoretické části	40
B)	PRAKTICKÁ ČÁST.....	41
6	Cíl a metoda praktické části	41
6.1	Dotazníkové šetření	41
6.1.1	Otázky dotazníků.....	41
6.1.2	Výsledky šetření	42
6.1.3	Splnění cíle dotazníkového šetření.....	50
7	Diskuze.....	51
	Závěr.....	53
	Seznam použité literatury a další zdroje.....	55
	Seznam zkratk	60
	Seznam příloh.....	60
	Přílohy	61
1.	Fotografie z výukové hodiny Street Law	61
2.	Příprava aktivit na hodinu	62
	Anotace.....	64

Úvod

Při mém studiu na gymnáziu jsme se v rámci hodin Základů společenských věd zabývali i právní naukou. Nutno dodat, že výuka samotná probíhala stylem memorování několika základních pouček, z čehož jsem si já a mí spolužáci příliš znalostí neodnesli. V průběhu následujících let jsem se však ocitla v roli studentky práv. Protože jsem se před nástupem na vysokou školu rozhodovala, zda studovat pedagogickou či právnickou fakultu, velmi mě zaujal nabízený předmět Street Law, v němž se studenti proměnili v lektory práva, které vyučovali na základních a středních školách. Tento projekt mě nadchnul, protože v něm tkví možnost právo atraktivnit, nabídnout ho žákům a studentům v zábavné a civilnější podobě a ne nutně jen jako obor nudných paragrafů.

Jako téma své bakalářské práce jsem si proto vybrala analýzu projektu Street Law, zejména pak jeho dopady a přínos pro žáky a studenty. Jde o projekt, kdy studenti právnických fakult chystají pod pedagogickým dozorem svých vyučujících interaktivní lekce pro žáky a studenty škol. Důvodem je nejen to, že jsem se projektu zúčastnila a velmi si ho oblíbila, a můžu tak do práce přenést vlastní zkušenost a náhled, ale také fakt, že bylo mým osobním zájmem osvojit si nové poznatky týkající se historie výuky výchovy k občanství, jakožto samotného projektu Street Law.

Cílem této práce je analyzovat projekt Street Law a jeho dopad ve výuce výchovy k občanství a zhodnotit jeho přínos pro dotyčné žáky a studenty. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Co se týče použitých metod, pro teoretickou část práce jsem zvolila studium a analýzu odborné literatury, což je v ní promítnuto převážně popisným stylem textu. Praktická část vychází z dotazníkového šetření.

V teoretické části vymezuji krátký historický exkurs o výuce občanské výchovy v českých zemích. Následně vymezuji, co vůbec znamená výchova k občanství, co je právní vědomí a konečně představuji samotný projekt Street Law. Praktická část pak vychází z mé dvousemestrální praxe na základní škole a na gymnáziu a klade si za cíl zodpovědět otázku, zda absolvování projektu Street Law zvýšilo právní povědomí žáků a studentů.

Hlavními zdroji této bakalářské práce je především monografie, ale vzhledem k netradičnosti projektu, který není literárně dostatečně zpracován, i internetové zdroje a právní předpisy. Cennými zdroji informací pak byly i publikace Lucie Madleňákové, Michala Urbana a Dany Rabiňákové, kteří jsou průkopníky tohoto projektu v České republice.

A) TEORETICKÁ ČÁST

1 Vývoj občanské nauky a výchovy od roku 1918 do současnosti

„Jsme volni a svobodni! Padla těžká pouta rakouského a maďarského násilnictví! (Výborně!) Na nás je, aby český národ dokázal, že dovede býti svobodným. Věříme a doufáme, že to plnou měrou dokážeme! (Výborně! Shromáždění povstává. Dlouho trvajícím potlesk.) .... Všecka pouta, která nás vázala k dynastii Habsbursko-Lotrinské, jsou přervána (Výborně! Poslanci povstávají, hlučný potlesk.) Konec jest smlouvám z r. 1526 i pragmatické sankci (Výborně, potlesk). Dynastie habsburskolotrinská ztratila všechna práva na trůn český (Tak jest! Výborně! Potlesk.) A my svobodni a volni prohlašujeme, že náš stát československý jest svobodnou československou republikou. (Výborně! Sláva!) Hlučný potlesk.) A abychom doplnili všechno to, pak prosím Vás, abyste prvním prezidentem Československé republiky zvolili Tomáše Masaryka. (Výborně! Sláva! Potlesk) Prohlašuji tedy profesora dra. Tomáše G. Masaryka jednohlasně zvoleným prezidentem Československé republiky.“¹ Právil takto ve čtvrtek 14. listopadu 1918 krátce před polednem na schůzi Národního shromáždění československého předseda Dr. Karel Kramář. Ano, aklamací byl zvolen první československý prezident Tomáš Garrigue Masaryk. Samotný prezident byl tou dobou v zahraničí a slib prezidenta republiky složil až po svém příjezdu 21. prosince 1918. Jedno bylo ale jasné. Vznikla republika a s tím i potřeba obrody národního školství.

Už 24. listopadu 1918 byl vydán Výnos ministerstva školství a národní osvěty č. 13, O svobodě školy a učitelstva, v němž byl kladen v souvislosti s nově vzniklou republikou důraz na výchovu nového *občana demokraticky smýšlejícího*. Bylo tedy důležité stabilizovat demokratický stát a v rámci této stabilizace vytvořit vyučovací předmět, který by byl zacílen na výchovu k občanství. Tento předmět by měl z dětí vychovávat čestné jedince se zájmem o společnost a stát a měl by v nich pěstovat mravní vyspělost, která by mohla ovlivnit stav celé společnosti.² Potřebu zavedení výchovy k občanství demonstruje výnos ministerstva O výchovném významu naší doby z roku 1919. Zdůrazňuje potřebu propojenosti aktuálních

---

¹NSČ 1918-1929, 1. schůze, 14. 11. 1918 [online]. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, [cit. 2017-05-05]. Dostupný také z <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/001schuz/s001001.htm>

² STANĚK, A. *Výchova k občanství a evropanství*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2007, s. 17.

celonárodních, celostátních a místních dějin a také důležitost užití podnětů z každodenní reality ve výuce.³

Školství ale potřebovalo daleko rozsáhlejší reformy a mladá republika se s tím zkoušela vypořádávat nejrychleji a nejlépe, jak uměla. Tzv. menšinovým školským zákonem se snažili zákonodárci vyřešit citlivou národnostní otázku. Tento zákon měl tvořit právní základ ke spravedlivému a rovnému přístupu k menšinovému školství.⁴ Děti měly být vychovávány a vzdělávány ve svém rodném jazyce, nicméně tento zákon svůj účel příliš neplnil, jelikož vedl především k zakládání českých škol pro české menšiny na územích, kde převažovalo německy mluvící obyvatelstvo.⁵ Další důležitým školským zákonem byl zákon č. 455/1919 Sb., tedy zákon o zrušení celibátu učitelek.⁶

Bylo třeba řešit od základu postavení a organizace národního školství, nicméně z důvodu nedostatku času bylo nemožné hledat složitý politický konsenzus pro nový komplexní školský zákon, a proto byl vydán kompromisní zákon č. 266/1922 Sb. známý jako Malý školský zákon.⁷ Z hlediska výuky k občanství je důležité, že právě v tomto zákonu je poprvé v historii našeho školství zaveden do vyučování obecných a občanských (dříve měšťanských) škol samostatný povinný vyučovací předmět občanská a mravní nauka a výchova.⁸ Díky Výnosu Ministerstva školství a národní osvěty č. 44. 457-1 získává vyučovací předmět občanské výchovy oficiální učební osnovy. V těchto osnovách byl stanoven účel tohoto předmětu, jeho náplň a také zde byla přiložena pasáž o zákazu mluvit zle a nenávistně o jakémkoliv jiném přesvědčení a jakékoliv jiné národnosti. Obsah předmětu pak tvořily „základní poznatky o státě československém, o státních formách a zřízeních vůbec a československých zvláště, o zařízeních života hospodářského, sociálního, politického a kulturního. Má vésti k republikánské výchově občanstva československého tak, aby každý bez rozdílu a bez újmy národnosti i náboženství již od mládí schopen byl pochopiti nejen svá

---

³ STANĚK, A. *Výchova k občanství a evropanství*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2007, s. 18

⁴ KOPÁČ, J. *Dějiny školství a pedagogiky v Československu*. I. díl, Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1971, s. 131-132.

⁵ KASPER, T a KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada), str. 198.

⁶ Zákon č. 455/1919 Sb., kterým se zrušuje celibát literárních a industriálních učitelek na školách obecných a měšťanských v republice Československé, účinný ke dni 1. 11. 1918.

⁷ STANĚK, A. Mezníky vývoje výchovy k občanství v českém školství. *e-Pedagogium*, roč. 2007, č. 2, s. 149.

⁸ BEZCHLEBOVÁ, M. Výchova k občanství v První Československé republice jako inspirace pro současnost. In: DOPITA, M., ed. HRACHOVCOVÁ, M., ed. *Výchova k demokracii v transformující se společnosti*: sborník příspěvků ze 7. ročníku Letní školy "Výchova k demokracii v transformující se společnosti". V Olomouci: Univerzita Palackého, Pedagogická fakulta, 2001. s. 70.

občanská práva, nýbrž i svoje občanské povinnosti k Republice československé, jejímž jest občanem.“⁹

Občanská výchova a nauka měla žáky vést nejen k demokracii, ale také k lásce a úctě k ostatním lidem, kteří žijí na území československého státu, ale i mimo něj. Stát usiloval o vzdělané a sebevědomé občany, kteří by jen neproplouvali životem bez zájmu.¹⁰ Je také zajímavostí, že tyto hodiny občanské výchovy obsahovaly i cvičení, což byly různé návody na pořádání besed, exkurzí, výletů či návštěv úřadů. V náplni učiva se objevovala témata, která měla význam pro přírodní a společenské prostředí. Mezi těmito tématy se vyskytovaly události jako oslava narozenin prezidenta republiky (7. března) nebo oslava 28. října.¹¹

Bylo vydané takzvané Desatero pro republikánskou mládež, které se objevilo ve sbírce příkladů pro střední stupeň školy národní.¹²

Desatero pro republikánskou mládež:

1. Miluj své rodiče a sourozence! Láska tvá naučí tě jednati tak, abys byl zachovatelem klidu v rodině.
2. Miluj spolužáky, kteří se stanou tvými druhy v práci, a v životě! – Bud' vděčen svým učitelům!
3. Posvěť každý den nějakým dobrým činem a vlídným chováním!
4. Cti počestné lidi – měj úctu k člověku – ale nehrb se před nikým!
5. Neměj v nenávisti a neurážej bližního! Nemsti se! Práva svého braň důstojně!
6. Nebud' zbabělcem! Chraň slabých a miluj zákon, právo a spravedlnost!
7. Pamatuj, že vše dobré pochází z práce. Pracuj proto usilovně a rád pro blaho své i jiných!
8. Pozoruj a mysl, abys vyzvěděl pravdu! Neklamej sebe, ani jiných!
9. Neuděluj názvu vlastence člověku, který nenávidí jiných národů, nebo jimi opovrhuje, nebo touží po válce!
10. Pracuj, jak tvé schopnosti a tvé příští povolání dovolí k tomu, aby žili

---

⁹ STANĚK, A. Mezníky vývoje výchovy k občanství v českém školství. *e-Pedagogium*, září 2007, roč. 2007, č. 2, s. 149.

¹⁰ PÍTHA, P a kol. *Úvod do výchovy k občanství: knížka pro učitele a veřejnost*. Praha: AVED, 1992. s. 10.

¹¹ MEDVEĎOVÁ, G. Občanská nauka a výchova v atmosféře I. Československé republiky. In: STANĚK, A., ed. a MEZIHORÁK, F., ed. *Výchova k občanství pro 21. století*. Praha: SPHV, 2008. s. 42.

¹² MEDVEĎOVÁ, G. Občanská nauka a výchova v atmosféře I. Československé republiky. In: STANĚK, A., ed. a MEZIHORÁK, F., ed. *Výchova k občanství pro 21. století*. Praha: SPHV, 2008. s. 43.

jednou všichni lidé ve štěstí a v míru jako bratři!

Předmět občanské výchovy se po mnoho let příliš nezměnil. V souvislosti se změnami ve společnosti se však v období druhé světové války začínaly objevovat pojmy jako antisemitismus, nacionalismus, čistý národ, což se promítlo i do hodin občanské výchovy. Hodnoty demokracie, vlastenectví, humanismu a československé státnosti byly nepřijatelné a vytlačovány výchovou k říšské myšlence, která primárně směřovala k tomu, aby česká mládež začala následovat koncepci a vize „Nové Evropy“ zformované Adolfem Hitlerem.¹³ Od roku 1939 se žáci učili k loajálnosti a úctě k Vůdci, vyvyšována byla úcta k německému národu. V srpnu roku 1941 byly vydány nové směrnice, které zdůrazňovaly výchovu v duchu křesťanství a loajality k Protektorátu Čechy a Morava. Společností se šířil antisemitismus, školy nesměly zaměstnávat židovské učitele a jiné zaměstnance, stejně jako Židé nesměli školy vůbec navštěvovat. V žácích byla pěstována myšlenka, že český národ nemá schopnost tvořit samostatný stát.¹⁴

Po konci druhé světové války se předpokládalo, že dojde k obnovení demokratického školství a že se školy vrátí k předválečným osnovám. Vzhledem k naprosto nové společenské situaci se ale zákonodárci snažili osnovy přizpůsobit poválečné situaci a v roce 1948 tak byl vydán zákon č. 95/1948 známý jako školský zákon. Tvorbě nových učebních osnov se věnoval sám ministr školství Zdeněk Nejedlý. Snahou ministra školství a jeho pomocných kolegů bylo vytvořit novou občanskou výchovu, která by ze studentů a žáků vychovala politicky angažovanou a uvědomělou mládež.¹⁵ V roce 1953 vyšlo vládní nařízení, které zdůrazňovalo „*potřebu vychovávat pro socialistickou společnost všestranně rozvinuté a dokonale připravené socialistické občany – dělníky, rolníky a inteligenci.*“¹⁶

Přeměna školství do marxisticko-leninské ideologie byla dovršena v roce 1960, kdy byl podepsán první socialistický školský zákon č. 186/1960 Sb., přičemž o rok později byly zavedeny nové učební osnovy a plány. Dle těchto osnov byly žákům v šestém ročníku představeny zásady a přednosti socialistického soužití a měli se také dozvědět o budovatelské

---

¹³ KOPEČEK, P. Snaha o „odpolitizování“ českého obyvatelstva v období nacistické okupace (1939 – 1945). In: STANĚK, A., ed. a MEZIHORÁK, F., ed. *Výchova k občanství pro 21. století*. Praha: SPHV, 2008. s. 50.

¹⁴ DOLEŽAL, J. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*. Praha: Národní filmový archiv, 1996. Knihovna Iluminace, s. 43.

¹⁵ STANĚK, A.. Mezníky vývoje výchovy k občanství v českém školství. *e-Pedagogium*, roč. 2007, č. 2, s. 151.

¹⁶ Zákon č. 31/1953 Sb., o školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon), účinný ke dni 7. 5. 1953. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1953-31>.

práci lidu v prostředí, ve kterém se pohybují a žijí. V sedmém ročníku se žáci učili o úloze pracujícího lidu v bojích za vítězství socialismu. Osmý ročník provázela otázka správné volby povolání dle potřeb společnosti. V devátém ročníku byla objasňována podstata vlády lidu, hlavní rysy společenského a státního zřízení podle socialistické ústavy.¹⁷

Po roce 1989 byla nutná transformace ve všech oblastech života státu. Velké změny musely proběhnout i ve školství. Již 5. 12. 1989 byl vydán Metodický pokyn pro učitele základních a středních škol. Primárně byl určen k odideologizování vyučovacích předmětů ve školách. Také nabádal učitele, aby zrušili výuku všech předmětů, které v sobě zahrnovaly prvky marxisticko-leninistické ideologie a aby se místo toho soustředili na objasňování principů demokracie, mezilidské tolerance a oboustranného dialogu. Zároveň zákonodárci připravovali nový školský zákon, v němž se prioritními výchovnými oblastmi v novém pojetí školství měly stát humanita, demokracie a tolerance. Název „občanská nauka“ byl rovněž změněn na „občanská výchova“. Kolektiv pracovníků Univerzity Karlovy pod vedením Petra Piřhy pracoval na nových osnovách občanské výchovy.¹⁸ Autoři těchto osnov si sami byli vědomi, že osnovy budou v nově rodící se společnosti pouze přechodné s tím, že ideální podoba se stále hledala. Věděli, že komunistická ideologie ve školství a společnosti zanechala hluboké stopy a společnost tak bude stát ještě spousty úsilí, než se občanská výchova vrátí na své původní místo. Piřha také zdůrazňoval, že účel předmětu není vychovávat občany pro potřeby státu, ale spíše pro život ve státě. „Žádná společnost a žádný stát nemohou být bez občanů. Bez občanů nelze také ničeho docílit, jak to ilustruje i zhroucení předchozího režimu.“¹⁹ Při sestavování osnov kladli důraz také na společenský význam předmětu u. „*Protože tato výchova vede k vytváření harmonických, mravně vyspělých, čestných jedinců, ovlivňuje přímo i stav celé společnosti. Pro život společnosti přináší výchova k občanství to nejcennější, totiž dobré občany. Ti jsou nejdůležitějším, co stát má, protože kvalita občanství ovlivňuje veškeré dění ve státě.*“²⁰ Občanská výchova měla za úkol vychovávat k občanství, přinášet žákům nové informace a integrovat v sobě poznatky i z jiných vyučovacích předmětů. Občanská výchova se také dle Piřhy měla skládat ze šesti složek: právní, vlastivědné, antropologické, ekonomické, ekologické a politologické.

---

¹⁷ STANĚK, A. *Výchova k občanství a evropanství*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2007, s. 31.

¹⁸ STANĚK, A. *Výchova k občanství a evropanství*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2007, s. 33

¹⁹ PIŘHA, P. a kol., *Úvod do výchovy k občanství: knížka pro učitele a veřejnost*. Praha: AVED, 1992, s. 8.

²⁰ PIŘHA, P. a kol., *Úvod do výchovy k občanství: knížka pro učitele a veřejnost*. Praha: AVED, 1992, s. 12.

16. listopadu 1995 byl vydán Ministerstvem mládeže, školství a tělovýchovy (dále jen MŠMT) Standard základního vzdělávání. Tento dokument měl mít velký význam pro tvorbu nových vzdělávacích programů. MŠMT samo navrhlo a schválilo tři vzdělávací programy (Vzdělávací program Základní škola, Vzdělávací program Národní škola a Vzdělávací program Občanská škola). Školy si nicméně mohly vytvořit vzdělávací program samy, ten však následně musel projít akreditací ministerstva.

Schválením nového školského zákona č. 561/2004 Sb. vešel v platnost Rámcový vzdělávací plán, který definuje povinný obsah, rozsah a podmínky vzdělávání na příslušných typech a stupních škol. Výchova k občanství je v současných kurikulárních dokumentech (zejména RVP ZV) vymezena jako vzdělávací obor s výrazně multidisciplinárním zaměřením zahrnující aplikované poznatky z takových společenských disciplín, které jsou důležité pro vytváření odpovídající orientace žáků v sociální realitě.²¹ Od 1. září 2013 vchází v platnost nová upravená verze Rámcového vzdělávacího programu. Ta s sebou nese úpravy týkající se vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět a Člověk a společnost, zejména v předmětu výchova k občanství²², kdy je doplněna o problematiku zdraví, bezpečnost a ochranu člověka za mimořádných událostí, dopravní výchovu, finanční gramotnost a korupci a ochranu státu. Rámcové vzdělávací plány jsou aktualizovány dle požadavků a potřeb žáků i společnosti. Aktuální Rámcový vzdělávací program je platný od 1. 9. 2017.

Výchova k občanství a základy společenských věd jsou předměty, které jsou zaměřeny na osvojení poznatků, ale především k vytvoření životních hodnot. Výchovu k občanství můžeme vnímat v užším slova smyslu jako vzdělávací obor, často označovaný jako občanská výchova, nebo v širším pojetí jako výchovný a vzdělávací přístup, který zdůrazňuje občanství, lidské hodnoty a morální principy společnosti. Výchova k občanství se vyučuje na druhém stupni základní školy (a nižším stupni víceletého gymnázia) a spadá podle Rámcových vzdělávacích programů do vzdělávací oblasti Člověk a společnost. Zaměřuje na vytváření kvalit, které souvisejí s orientací žáků v sociální realitě a s jejich začleňováním do různých společenských vztahů a vazeb. Seznamuje žáky se vztahy v rodině a širších společenstvích, s hospodářským životem a rozvíjí jejich orientaci ve světě financí. Přibližuje žákům úkoly důležitých politických institucí a orgánů, včetně činností armády, a ukazuje možné způsoby zapojení jednotlivců

---

²¹ ŠTĚRBA, R. Výchova k občanství a dějepis. In: STANĚK, A., ed. a MEZIHORÁK, F., ed. *Výchova k občanství pro 21. století*. Praha: SPHV, 2008. s. 55.

²² *Rámcový vzdělávací program* [online]. c2013, [cit. 05. 05. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>.

do občanského života. Učí žáky respektovat a uplatňovat mravní principy a pravidla společenského soužití a přebírat odpovědnost za vlastní názory, chování a jednání i jejich důsledky. Rozvíjí občanské a právní vědomí žáků, posiluje smysl jednotlivců pro osobní i občanskou odpovědnost a motivuje žáky k aktivní účasti na životě demokratické společnosti.²³

Na výchovu k občanství na základních školách navazuje, a uvedená témata rozšiřuje, učňovské a střední odborné a gymnaziální vzdělávání. V gymnaziálním vzdělávání se obor nazývá občanský a společenskovědní základ. Společně s dějepisem a geografii je součástí vzdělávací oblasti Člověk a společnost. Cílem této oblasti je vést žáky ke kritické reflexi aktuálního dění ve společnosti, ke schopnosti aplikovat teoretické poznatky do praxe a hodnotit různé návrhy řešení problémů.²⁴

Vzdělávací obsah oboru občanský a společenskovědní základ je rozdělen do šesti modulů:

- 1) Člověk jako jedinec – v tomto bloku se žáci seznámí s psychologií každodenního života, s osobností člověka a podstatou lidské psychiky.
- 2) Člověk ve společnosti – žáci zvládnou pojmenovat sociální fenomény a procesy, věnují se struktuře společnosti a zabývají se společenskou podstatou člověka.
- 3) Občan ve státě – žák se seznámí se základy státovědy, demokracie, lidských práv a ideologie
- 4) Občan a právo – v tomto bloku žáci blíže poznají právo a spravedlnosti, právo v každodenním životě. V rámci tohoto modulu lze uvést projekt Street Law a seznámit žáky se základy práva a diskutovat s nimi o hodnotách ve společnosti.
- 5) Mezinárodní vztahy, globální svět – žáci jsou zasvěceni do podstaty a významu evropské integrace, mezinárodní spolupráce a procesu globalizace.
- 6) Úvod do filozofie a religionistiky – zde se žáci zabývají podstatou filozofie, historií filozofie a vírou v lidském životě.

---

²³ *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. Copyright © [cit. 05. 05. 2017]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf, s. 51.

²⁴ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online]. [cit. 05. 05.2017]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-gymnazia>.

2 Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020

V roce 2014 byla českou vládou schválena Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020, která se stala základním kamenem české vzdělávací politiky. Tento dokument nahrazuje Národní program rozvoje vzdělávání z roku 2001, známý jako tzv. Bílá kniha.²⁵ Jedním z hlavních důvodů, proč MŠMT začalo vypracovávat nový dokument, byl zejména měnící se technologický, ekonomický a politický kontext, v němž se dnešní vzdělávání uskutečňuje. Stejně jako autoři Bílé knihy i zde vychází z předpokladu, že se rozvoj vzdělávací soustavy musí opírat o obecný strategický rámec, kterému jsou podřízeny všechny dílčí koncepce, iniciativy a konkrétní opatření.²⁶ Strategie vychází obecně z myšlenky celoživotního učení, pro jehož rozvoj chce v České republice vytvářet koncepční základ. Dva cíle tohoto programu (snížení podílu osob, které nedokončí středoškolské vzdělání, a zvýšení podílu těch, kteří získají vzdělání vysokoškolské) jsou také v souladu s hlavními strategickými cíli Evropské unie pro růst a zaměstnanost.

Strategie je naplňována soustavou kurikulárních dokumentů, které tvoří Rámcové vzdělávací programy. Slovo kurikulum pochází z latinského slova curro nebo currere, tedy běh či běžet. Znamé je ve slovním spojení curriculum vitae, v překladu běh života. Skalková uvádí, že „pojem kurikulum není jednoznačně definován. Rozumí se jím většinou celek učebního plánu a sled předmětů. Dále také specifické obsahy látky, souhrn zkušeností, které získávají žáci, vyučovací metody, prostředky a pomůcky odpovídající daným obsahům, adekvátní příprava učitelů. Teorie kurikula, jejíž jádro představuje problematika vzdělávacích obsahů, není taktéž jednotnou pedagogickou koncepcí. Je to spíše shrnující rámec, v němž se uplatňují různé koncepce a teorie.“²⁷ Ve slovníčku použitých výrazů v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV)²⁸ jsou kurikulární dokumenty takové pedagogické dokumenty, které vymezují legislativní a obsahový rámec potřebný pro tvorbu školního vzdělávacího programu (dále jen ŠVP). Ke kurikulárním dokumentům jsou také často kromě již zmíněných (RVP, ŠVP) řazeny ještě učebnice, učební plány a učební osnovy a standardy.²⁹

---

²⁵ *Strategie vzdělávání 2020* | www.vzdelavani2020.cz [online]. Copyright © [cit. 04. 04. 2018], s. 4. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/strategie-2020_web.pdf.

²⁶ *Strategie vzdělávání 2020* | www.vzdelavani2020.cz [online]. Copyright © [cit. 04. 04. 2018], s. 5. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/strategie-2020_web.pdf.

²⁷ SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha: Grada Publishing a.s., 2007. s. 7.

²⁸ *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. Copyright © [cit. 05. 05. 2017]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf.

²⁹ MAŇÁK, J., JANÍK, T., ŠVEC, V. *Kurikulum v současné škole*. Brno: Paido, 2008, s. 33.

2.1 Rámcové vzdělávací programy

Rámcové vzdělávací programy jsou kurikulární dokumenty státní úrovně, které normativně stanovují obecný rámec pro jednotlivé etapy vzdělávání a jsou závazné pro tvorbu školních vzdělávacích programů.³⁰ Jsou vytvořeny pro čtyři typy vzdělávání: předškolní, základní, střední a ostatní. Vycházejí z nové strategie vzdělávání, která zdůrazňuje klíčové kompetence, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě.³¹ Důležitá je koncepce společného vzdělávání a celoživotního učení. Oproti dřívějšímu důrazu na pouhé předávání znalostí, se nyní klade důraz na práci s informacemi a zevrubnou přípravu žáků pro život v 21. století. Rozvíjení klíčových kompetencí je důležité nejen po dobu školní docházky, ale zejména pro budoucí život ve společnosti. Vzdělávání by mělo procházet celým životem, nejenom v určitém období, mělo by se stát součástí hodnot člověka³². Měly by tvořit základ celoživotního učení žáka „*Klíčové kompetence jsou něčím, co žák rozvíjí a využívá ve všech vyučovacích předmětech, jsou to jisté univerzální způsobilosti: umění učit se, umění dorozumívat se, spolupracovat, jednat demokraticky, řešit problémy, pracovat soustředěně...*“³³

Za klíčové kompetence jsou považovány:³⁴

- 1) kompetence k učení (dovednost plánovat si učení, efektivně využívat různé strategie učení, být schopný kritického přístupu k informacím a sebereflexi svých pokroků v učení)
- 2) kompetence k řešení problémů (dovednost rozpoznat, rozebrat a pomocí nejrůznějších metod vyřešit daný problém)
- 3) kompetence komunikativní (dovednost s ohledem na daný kontext využívat prostředky verbální i neverbální, psané i mluvené komunikace, včetně prostředků moderní technologie)

---

³⁰Národní ústav pro vzdělávání [online]. Copyright © [cit. 05. 05.2017], str. 162. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf.

³¹ BALADA, J. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, c2007, s. 6.

³² VAŠUTOVÁ, J. *Cíle kurikulární reformy a podmínky jejich dosažení*. Praha: JČMF, 2006. Dostupné z: <http://class.pedf.cuni.cz/NewSUMA/Default.aspx?PorZobr=20&PolozkaID=-1&ClanekID=188>.

³³ HUČÍNOVÁ, L., JEŘÁBEK, J., KRČKOVÁ, S., LISNEROVÁ, R., TUPÝ, J. *Klíčové kompetence v základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2007, s. 7.

³⁴ BALADA, J. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, c2007, s. 9.

- 4) kompetence sociální a personální (dovednost reálně posoudit své fyzické a duševní možnosti, odhadnout a zkorigovat výsledky své činnosti, a dále schopnost udržovat kvalitní mezilidské vztahy a odolávat mediální manipulaci)
- 5) kompetence občanská (dovednost rozlišovat mezi osobními, skupinovými a veřejnými zájmy, preference ekologicky šetrných a udržitelným rozhodnutí, znalost vlastních práv a povinností, vedení odpovědného života, zapojování se do veřejného života)
- 6) kompetence k podnikavosti (dovednost se zodpovědně a s ohledem na své potřeby a potenciál vzdělávat, dovednost být inovativní, odhadnout a podstoupit riziko).

2.2 Školní vzdělávací programy

Jsou aplikací RVP do školní praxe, musí být v souladu s příslušným RVP, je-li vydán. ŠVP vydává ředitel školy nebo školského zařízení, který je povinen jej zpřístupnit veřejnosti. Škola má při zpracování ŠVP určitou volnost, ale zároveň je limitována obsahem RVP. Musí dodržovat časovou dotaci u jednotlivých předmětů, musí dodržovat klíčové kompetence dané RVP, ale zároveň má škola svobodu k jejich dosažení. Umožňují pružněji a lépe reagovat na místní podmínky, přizpůsobují vzdělávání praxi a především samotným žákům. Dodržování s právními předpisy zajišťuje Česká školní inspekce.³⁵

Jedním z cílů vzdělávání uváděných ve Strategii 2020 je rozvoj aktivního občanství vytvářející předpoklady pro solidární společnost, udržitelný rozvoj a demokratické vládnutí.³⁶ Tohoto cíle lze dosáhnout právě díky projektové výuce, a to pomocí aktivních metod vzdělávání. Projekty totiž žáky na všech úrovních vzdělávacího systému motivují a umožňují jim rozvíjet kompetence potřebné pro skutečné jednání ve prospěch udržitelného rozvoje.

Mezi projekty rozvíjející aktivní občanství lze řadit právě i projekt Street Law, jenž má za cíl zvyšovat právní vědomí žactva a předávat jim základní teoretické i praktické právní poznatky.

---

³⁵ *O RVP a ŠVP [online]. [cit. 05. 05. 2017]. Dostupné z: <http://www.infoabsolvent.cz/Rady/Clanek/7-0-13>.*

³⁶ *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015-2020 [online]. 2015 [cit. 05. 05. 2017]. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/strategie/dz-rgs-2015-2020.pdf, s. 65.*

3 Právní vědomí

Projekt Street Law staví na právním vědomí, respektive jeho cílem je jeho zvyšování u žáků.³⁷ Je tedy třeba si jej vydefinovat. Právní vědomí je interdisciplinární pojem, je to téma na hranici právní teorie, sociologie či historie. Zjednodušeně lze právní vědomí definovat jako souhrn představ o právu a názorů na právo a popisuje jej jako pojítka mezi světem objektivního práva a světem skutečného chování lidí.³⁸ Právní vědomí představuje projekci právní oblasti, zejména objektivního práva jako systému právních norem, do vědomí sociálních subjektů.³⁹

Aby dnes člověk mohl ve společnosti poctivě existovat, je nezbytné, aby měl základní povědomí o právním systému. Jednou ze základních, velmi známých právních zásad je *Ignorantia juris non excusat*, tedy neznalost práva neomlouvá. Dle této zásady je každý občan povinen zajímat se o platné právo, aby později nemohl namítat, že danou právní povinnost nemusel respektovat, jelikož mu nebyla známa. Jedná se o fikci znalosti práva, nepředpokládá se totiž, že lidé znají skutečně všechny právní normy. Herman Kantorowitz, jakožto právní vědec připomíná, že se jedná o fikci par excellence, protože „*tato fikce odporuje skutečnosti tím nejkřiklavějším způsobem. Pravdou je, že právo v jeho nepřehledných souvislostech nezná nikdo, menšina zná jen část, většina o něm neví vůbec nic.*“⁴⁰

3.1 Kognitivní složka právního vědomí

Právní vědění je vnitřně strukturováno dvěma základními složkami. První složka je poznávací, kognitivní. Jedná se o faktickou znalost práva, tedy „jak je“, právníkou terminologií se označuje de lege lata.⁴¹ Podle M. Rehbindera odpovídá tato kognitivní složka naší faktické znalosti obsahu konkrétní právní normy a vědomí toho, co jako právo v dané společnosti platí a jaká jednání jsou naopak protiprávní.⁴² Dánský kriminolog a sociolog Berl Kutchinsky navrhuje vnímat znalost práva ve více šířích, a to vědomí (či povědomí) práva - law

---

³⁷ Projekt Street law je určen pro žáky druhého stupně ZŠ a studenty všech ročníků víceletých gymnázií. Pro potřeby této práce budu pracovat s jednou terminologií – žák.

³⁸ VEČEŘA, M. Právní vědomí v evropské perspektivě. K některým právně sociologickým souvislostem. In *Budoucnost a sociální patologie. Nová řešení starých problémů a stará řešení problémů nových*. Praha: Masarykova česká sociologická společnost, 2009., s. 163.

³⁹ VEČEŘA, M. a URBANOVÁ, M.. *Sociologie práva: učební text pro bakalářské studium*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. s. 222.

⁴⁰ BRZOBOHATÁ, Karin. *K problematice postojů k právu*. Brno, 1994. Disertační práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, s. 76

⁴¹ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6., aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. Právnické učebnice (Aleš Čeněk), s. 24.

⁴² REHBINDER, Manfred. *Rechtssoziologie*. München: C. H. Beck, 2003, s. 156.

awareness a právní informovanost (obeznámenost) - law acquaintance.⁴³ Tyto vrstvy právního vědomí jsou navzájem nezávislé, avšak mohou nastat (a nastávají) situace, kdy občan ví, že jistá oblast chování a jednání je právně regulována, přesto se však mýlí v obsahu či interpretaci regulace. „Pokud však subjekt má „velmi podrobné představy jak se chovat v určité situaci, aniž si je vědom, zda toto chování by bylo nebo nebylo v souladu s příslušnou právní normou a zda je v těchto detailech vůbec právně regulováno“, nedá se dle mého názoru hovořit o obeznámenosti s objektivním právem, neboť subjekt nespojuje vědomě své chování s dispozicemi právního řádu. Samozřejmě nemusí jít v takovém případě o naprostou shodu okolností; roli obvykle sehrají do práva promítnuté neprávní faktory regulující sociální jednání, tedy zejména morálka.“⁴⁴

Právní povědomí a právní informovanost by tedy měly být vnímány jako dva základní stupně v posloupnosti znalosti práva, přičemž povědomí se uplatní zejména v případě, kdy zkoumáme znalost toho, že určitá oblast právem upravena není. Na straně druhé i v případě, že existuje právní úprava dané oblasti, může nastat společensky nežádoucí situace ve chvíli, kdy subjekt (občan) o regulaci ví, ale interpretuje ji odlišně od skutečnosti. Míra znalosti práva je ve společnosti poměrně nízká. Právní obor je obrovský kolos informací, mnoho principů a zásad si s sebou nese již od starověkého Říma, přičemž dennodenně okolo nás vznikají další a další právní normy. Je tedy prakticky nemožné, aby člověk rozuměl a chápal všechny právní předpisy. Francouzský právní sociolog Jena Carbonnier konstatoval, že je „zřejmým nepochopením reálného stavu, když požadujeme po člověku, aby intuitivně (tedy bez toho, aby právo fakticky studoval) znal to, co se čtyři roky studuje na univerzitě a deset let získává v praxi, a přesto to často nestačí“.⁴⁵ Je tedy důležité a smysluplné zabývat se a přemýšlet o tom, jaké právní předpisy by měl průměrně smýšlející občan znát. Urban na tuto otázku nabízí v návaznosti na M. Rehbindera, E. Bakošovou, F. Studnickiho a autorskou dvojici P. Bílka s V. Zoubkem tři základní okruhy informací, které jsou pro demokratický právní stát důležité. Na prvním místě jsou základní znalosti, mezi něž patří základní orientace v právním řádu, v systému orgánu veřejné správy, a také, jak a kde najít další právní informace. Do druhého okruhu se řadí znalosti rolového minima, což jsou ty informace, které jsou nezbytné

---

⁴³ VEČEŘA, M. a URBANOVÁ M.. *Sociologie práva: učební text pro bakalářské studium*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 26.

⁴⁴ VEČEŘA, M. a URBANOVÁ M.. *Sociologie práva: učební text pro bakalářské studium*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 225.

⁴⁵ COTTERRELL, R. *The Sociology of Law. An Introduction*. London, Dublin, Edinburgh: Butterworths, 1992, s. 140.

k základnímu plnění společenských rolí, tedy ať už v rodině, zaměstnání či společnosti jako takové. Třetím okruhem informací jsou pak znalosti *ad hoc*. Tyto znalosti využijeme v konkrétní životních situacích, které nejsou příliš běžné na to, aby byly součástí každodenního života. Tyto situace nejsou plánované a dopředu odhadnutelné, ale s přihlédnutím k zálibám, činnostem a sociálnímu prostředí je zde přesto větší pravděpodobnost, že těmto situacím můžeme jednou čelit. Je zřejmé, že vášnivý entomolog dovážející brouky z Bornea bude čelit jiným právním otázkám než vášnivý řidič čtyřkolky prohánějící se národním parkem.

3.2 Hodnotící složka právního vědomí

Druhá složka právního vědomí je hodnotící, tedy mínění o právu (opinion about law). V právní teorii je tato složka označována jako *de lege ferenda*⁴⁶, tedy „z hlediska toho, které společenské vztahy by měly být regulovány pomocí platného práva a jaký by měl být obsah a způsob právní úpravy“⁴⁷ Předmětem hodnocení jsou zejména objektivní právo, právní vztahy, právní instituce, ale i samo právní vědomí.⁴⁸ V širším slova smyslu se tato složka dá definovat jako „názory na právo“. V užším slova smyslu je pak tato složka míněna s hodnotícími prvky, s vyjádřením našich postojů k právu, kdy toto platné právě poměřujeme z pohledu našich představ o spravedlnosti, z hlediska fungování právních institucí, vymahatelnosti práva či představ o (ne)priměřitelnosti sankcí trestných činů. U hodnocení práva pak velmi záleží na samotném přístupu k němu. Může být založeno na racionálním přístupu, ale i emociálním vztahu k určité problematice⁴⁹ Rudolf Jhering považuje za „prazdílo všeho práva“ citový zážitek nespravedlnosti při porušení práva: „*Kdo [bolest, kterou člověk cítí při porušení svého práva] nezažil na sobě neb na někom jiném, neví, co jest právo, [byť by] i celé corpus juris měl v hlavě*“.⁵⁰

Někteří autoři, např. Adam Podgórecki označuje emoční složku mínění o právu jako právní citění.⁵¹ S pojmem právní cit pracuje také M. Rehbinder, který ho dokonce vymezuje

---

⁴⁶ GERLOCH, A. *Teorie práva*. 6., aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk), s. 24.

⁴⁷ BOGUSZAK, J., GERLOCH A. a ČAPEK J.. *Teorie práva*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001, s. 30.

⁴⁸ VEČEŘA, M a URBANOVÁ M.. *Sociologie práva: učební text pro bakalářské studium*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 228.

⁴⁹ VEČEŘA, M a URBANOVÁ M.. *Sociologie práva: učební text pro bakalářské studium*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 228.

⁵⁰ JHERING, Rudolf von. *Boj o právo: Právní věda všedního dne*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 39.

⁵¹ VEČEŘA, M a URBANOVÁ M. *Sociologie práva: učební text pro bakalářské studium*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 136.

proti pojmu právního vědomí, když jej vnímá jako emoční komplement k racionálně chápanému právnímu vědomí. Právní vědomí a právní cit chápe v trojím významu. Za prvé je to vědomí o tom, co je právem, za druhé jako vědomí o tom, co by právem být mělo a konečně jako obecné právní vědomí toho, že ve společnosti může a má platit právo.⁵²

Právní vědomí je široký pojem právní teorie a kromě jiného je také důležité, zda i při znalosti práva člověk chce toto respektovat. Důležitá je také otázka, jaký je vztah mezi právním vědomím a lidským chováním. Zdaleka ne vždy platí, že lidé dodržují platné právo proto, že je v souladu s jejich vnitřním přesvědčením, nebo že ho naopak porušují v situaci, kdy jejich přesvědčení neodpovídá.⁵³

Právní vědomí spojuje svět objektivního práva s každodenním počínáním lidí, kteří toto právo aplikují. Lidé by proto měli znát tato pravidla a dobrovolně je dodržovat. Dodržování mravní a právní kultury je důležité pro společnost a demokracii. Občané by se měli hlásit k demokratickým hodnotám, být aktivními občany, podílet se na chodu státu, a proto je důležité, aby stát s posilováním právního vědomí začal v rámci výuk na základních a středních školách. Zatím se tak děje pouze v rámci hodin výchovy k občanství, kde však není právu a právnímu vědomí věnována dostatečná pozornost. Tento přístup chce změnit právě projekt Street Law, jenž má ambici zatraktivnit výuku práva a vštípit žákům základy práva pro každodenní život.

---

⁵² REHBINDER, M. *Rechtssoziologie*. 4. vyd. Mnichov: C. H. Beck Verlag, 2003, s. 158.

⁵³ PRUSÁK, J. *Právo v spoločnosti: (regulačné pôsobenie práva a právna výchova v socialistickej spoločnosti)*. Bratislava: Obzor, 1980, s. 144.

4 Vzdělávací projekt Street Law

Projekt Street Law je v českém právním prostředí známý také jako Právo pro každý den. Jde o program pro studenty právnických fakult, kteří díky tomuto projektu získávají zkušenosti, jak o právu komunikovat s laickou veřejností, jak jí vysvětlit základní právní instituty. Posláním Street Law je zvyšování právního vědomí společnosti. Vysokoškolští studenti se pomocí didaktických seminářů připravují na výuku práva na druhém stupni základních škol a středních školách. Studenti tak pomáhají předávat své znalosti široké veřejnosti a sami sobě si dokazují, zda umí své vědomosti interpretovat. Původně tento program nebyl zaměřen jen na výuku ve školách, ale měl mnohem širší využití, o němž se zmíním v historii projektu. Pro účely této práce se však zaměřím především na analýzu výuky na základních a středních školách. Pro snadnější rozlišení v textu mezi vysokoškolskými studenty (vyučujícími) a středoškolskými studenty, budu středoškolské studenty označovat jako žáky.

4.1 Vznik projektu

Projekt Street Law má americké kořeny. Vznikl v roce 1972 na právnické fakultě Georgetown University ve Washingtonu D.C. původně jako jednosemestrální experimentální kurz. Studenti práv začali nejprve docházet do dvou tamějších veřejných škol, ale brzy byl projekt rozšířen ve všech veřejných středních školách hlavního města.⁵⁴ Tato spolupráce měla být přínosem pro obě strany – středoškolské studenty i vysokoškolské studenty. Rozhodně nešlo o jednostrannou charitu. Street Law usiluje především o kultivaci právního vědomí. Díky netradičním výukovým metodám se to daří a navíc pro budoucí právníky je to neocenitelná zkušenost. Studenti práv se naučí komunikovat s laiky, srozumitelně prezentovat své názory, dokázat o nich diskutovat, naučí se umění plánovat jednotlivé hodiny či naopak umění improvizace. Získají o svém působení nezbytnou zpětnou vazbu, a to nejen od svých žáků, ale také od svých kolegů a učitelů. Oproti tomu středoškolští studenti získají přehled o právu, které je čeká v každodenním životě, lépe porozumí základním principům ústavy, právního systému, občanských práv a povinností a měl by také získat cit pro spravedlnost, toleranci a rovnost.⁵⁵

---

⁵⁴ ARBETMAN, L a Edward L. O'BRIEN. *Street law: a course in practical law*. 6th ed. Cincinnati: West Publishing, 1999, xxviii, s. 1.

⁵⁵ ARBETMAN, L a Edward L. O'BRIEN. *Street law: a course in practical law*. 6th ed. Cincinnati: West Publishing, 1999, xxviii, s. 2.

Popularita projektu Street Law překročila hranice a jeho propagátoři a příznivci jej pomáhají realizovat po celém světě, např. v Rusku, Velké Británii, Mexiku, Latinské Americe, ale třeba i Egyptě či v Kambodži.⁵⁶

4.2 Street Law v České republice

Do České republiky se projekt Street Law dostal díky obecně prospěšné společnosti Partners Czech už v roce 1998. O tři roky později tato společnost vydala učebnici Právo pro každý den, která je doposud na českém trhu nejucelenějším a nejdůležitějším počinem k této problematice. Obsahuje faktické právní informace, metodiku kurzu i pracovní listy a navíc je stále aktualizována. Nejnovější vydání je z roku 2014, tedy z roku, kdy začal platit nový občanský zákoník, který s sebou přinesl velkou rekodifikaci soukromého práva. Přibližně k roku 2008, tedy za deset let působení společnosti, vyškolila společnost Partners Czech s pomocí spolupracujících odborníků zhruba 1 750 učitelů, 430 policistů z oblasti prevence kriminality, 360 studentů práv z Prahy, Brna a Plzně, 206 studentů pedagogiky z Prahy, Brna a Liberce a 330 lektorů z tzv. pomáhajících profesí.⁵⁷ Partners Czech přitom nebyli propagátory Street Law jen ve školách, ale sestavili také probační program Právo pro každý den, který byl určen mladým lidem, již se dostali do střetu se zákonem. Pomáhal mladistvým prvopachatelům trestných činů získat potřebné sociální dovednosti a kompetence, které jim usnadní vymanit se z nepříznivých vlivů a sociálního vyloučení.⁵⁸ Cyklus setkání s klienty měl časovou dotaci 32-40 a byla vedena dvojicí lektorů. V roce 2013 však rozhodnutím Ministerstva spravedlnosti České republiky tento probační a resocializační program skončil, a to z důvodu administrativní chyby zaměstnanců ministerstva, kteří neschválili žádost organizace Partners Czech o akreditaci programu na další období.⁵⁹

Pomocí fakultních spolků se společnost Partners Czech pokoušela prosadit na právnických fakultách a školit studenty práv v metodice kurzu. Protože však tento kurz nebyl oficiálním kurzem fakult, postupně zájem o kurz upadal, což se dá vysvětlit i přirozenou fluktuací členských základen ve spolupracujících fakultních spolcích.

---

⁵⁶ Street Law Around the World — Georgetown Law. *Georgetown Law* [online]. Copyright © 1998 [cit. 28. 05. 2017]. Dostupné z: <https://www.law.georgetown.edu/academics/academic-programs/clinical-programs/our-clinics/street-law-program/SL-around-the-world.cfm>.

⁵⁷ Historie Street Law | Street law. *Street law* [online]. [cit. 28. 05. 2017]. Dostupné z: <http://streetlaw.eu/historie-street-law/>.

⁵⁸ *Partners Czech* [online]. Copyright © [cit. 28. 05. 2017]. Dostupné z: http://www.partnersczech.cz/_admin/files/Vyrocn%C3%ADzpravy/Vyrocn%C3%ADzprava_Partners-Czech-2014.pdf - str. 13.

⁵⁹ *Partners Czech* [online]. Copyright © [cit. 28. 05. 2017]. Dostupné z: http://www.partnersczech.cz/_admin/files/Vyrocn%C3%ADzpravy/Vyrocn%C3%ADzprava_Partners-Czech-2014.pdf.

Přesto se upadající trend okolo roku 2009 obrátil, když pražská právnická fakulta povýšila Street Law na předměty ohodnocené kredity. Podobný krok učinila v roce 2011 i olomoucká právnická fakulta. Od roku 2015 mohou brněnští studenti práv absolvovat kurz Street Law v rámci povinné praxe. Plzeňská právnická fakulta zatím Street Law nerealizuje.

4.2.1 Street Law na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci

V Olomouci se předmět nazývá Právo pro každý den (Street Law) a je nabízen ve třech semestrech. Zápis je možný od 2. ročníku magisterského programu Právo, je zakončen kolokviem a student za něj může získat čtyři kredity. Pro realizaci Street Law 1 si student může vybrat některou ze základních škol, a to v Horce nad Moravou, v Olomouci-Nemilanech či na ZŠ Hálkova v Olomouci. Studenti zde mají větší volnost v tom, co a jak učit, učitelé jim ve svých hodinách ponechávají volnost. Studenti učí ve dvojicích a odučit by měli osm vyučovací hodiny za semestr. Street Law 2 pak probíhá na středních školách, a to buď dle svého vlastního výběru, nebo na Gymnáziu Čajkovského v Olomouci či hejčínském gymnáziu. Zde může být výuka uskutečněna buď v hodinách ZSV, kde však studenti musí počítat s tím, že je třeba odučit přesně dané učivo, nebo ve volitelných hodinách (např. semináře ze ZSV). Další možností výuky je spolupráce s dTestem,⁶⁰ přičemž tématem těchto hodin je spotřebitelské právo.⁶¹ Student, který absolvoval Street Law 1, již ve Street Law 2 učí samostatně a musí odučit 20 hodin za semestr. Od zimního semestru funguje na olomoucké právnické fakultě Street Law 3. Jedná se o soutěž středoškolských týmů v simulovaném soudním jednání – moot court competition. Ze studentů fakulty se stávají koučové svých středoškolských týmů a připravují je na soutěž – simulované soudní jednání, které se koná v letním semestru v soudní místnosti olomoucké právnické fakulty, jež má simulovat Evropský soudní dvůr pro lidská práva. Dnes jsou do soutěže zapojeny právnické fakulty z Olomouce, Prahy, Bratislavy a Košic. Garantkou a duší celého projektu je JUDr. Lucia Madleňáková, PhD.

4.2.2 Street Law na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze

Na pražské právnické fakultě se v roce 2009 zasadil o zavedení Street Law do kurikula fakulty tehdejší děkan fakulty prof. JUDr. Aleš Gerloch, CSc, když nad programem převzal garanci. Nynější děkan fakulty, prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., se již dříve, v rámci svých cest

---

⁶⁰ Organizace dTest byla založena v roce 1992 a působí v oblasti ochrany spotřebitele.

⁶¹ Law4Life » Právo pro každý den (street law). *Law4Life* [online]. [cit. 28. 05. 2017] Dostupné z: <http://lawforlife.upol.cz/klicove-aktivity-2/program-pravo-pro-kazy-den-street-law/>.

po Spojených státech amerických, se Street Law setkal a od počátku se postavil do čela projektu Právo pro praxi, v němž bylo Street Law začleněno.⁶²

V současné době je projekt na PF UK zakotven v šesti vzájemně provázaných předmětech.⁶³ Základním kurzem, kterým by měl každý projít, se nazývá Právní praxe na středních školách I. Tento předmět seznamuje studenty se základy didaktiky práva a připravuje je na praxi na středních školách. Studenti si tak současně zapisují i druhý předmět, a to Odbornou praxi – praxe na středních školách I. Tato praxe trvá zpravidla měsíc a je vedena vyučujícím. Předmět i samotná praxe vyžadují poměrně velkou časovou náročnost – studenti učí dvě hodiny týdně, přičemž každým lekcím předchází zevrubná příprava a po odučené hodině následuje její rozbor. Studenti pracují nejčastěji ve trojicích a každou hodinu představí kapitoly z hlavních právních odvětví.⁶⁴ Pražská fakulta spolupracuje s Gymnáziem Jana Nerudy, Gymnáziem Jana Keplera, Gymnáziem Nad Alejí a Gymnáziem Nad Štolou, ale je také možné, aby si student po dohodě s vyučujícím vybral libovolnou školu. V posledních letech navázali pražští „streetlawyeri“ s dětským domovem v Praze a také s romským pěveckým sborem Idy Kellarové.⁶⁵

Podobně jako na olomoucké právnické fakultě, i pražská právnická fakulta spolupracuje se společností dTEST. Pražští studenti mají k dispozici samostatný předmět, a to Odbornou praxi – kurzy spotřebitelské gramotnosti. Předmět si klade za cíl pomocí interaktivních přednášek zlepšit spotřebitelskou gramotnost. Tedy zvýšit znalosti ohledně uzavírání smluv, reklamací, úvěrových smluv apod.

Po absolvování základního kurzu Street Law, se mohou zájemci zapsat na další předměty, a to Právní praxi na středních školách II., která se opět doplňuje s předmětem Odborná praxe – praxe na středních školách II. Smyslem tohoto předmětu je rozšiřování didaktických a odborných dovedností a znalostí studentů práv. Ti zde však pracují už daleko samostatněji. Přípravují si náplně hodin, tyto tematické celky potom sami učí. Studenti dle své volby mohou pracovat samostatně nebo ve dvojici. Praxe trvá zpravidla celý semestr,

---

⁶² URBAN, M.. *Street law, aneb, Jak učit právo na středních školách: materiály k předmětu Právní praxe na středních školách*. Beroun: Eva Rozkotová, 2013, s. 13.

⁶³ Street Law na PF UK | Street law. *Street law* [online]. Dostupné z: <http://streetlaw.eu/street-law-na-pf-uk/>.

⁶⁴ Odborná praxe - praxe na středních školách I | Street law. *Street law* [online]. [cit. 28. 05. 2017] Dostupné z: <http://streetlaw.eu/odborna-praxe-na-strednich-skolach-i/>.

⁶⁵ Studenti by se měli vzepřít diktátu doby a dělat především to, co jim připadá smysluplné, říká právník Michal Urban | E15.cz. *The Student Times - studentský zpravodajský web* | E15.cz [online]. Copyright © 2001 [cit. 28. 03. 2018]. Dostupné z: <http://student.e15.cz/q-a/studenti-by-se-meli-vzeprit-diktatu-doby-a-delat-predevsim-to-co-jim-pripada-smysluplne-rika-pravnik-michal-urban-1325998?vraper=1>

minimálně však čtyři měsíce. Studenti si také sami zajišťují školu, na které chtějí vyučovat.⁶⁶ A konečně poslední předmět, který nabízí pražská právnická fakulta, je Odborná praxe - praxe na středních školách III. Navazuje na Právní praxi I a Právní praxi II a je určen zájemcům, kteří se chtějí ještě více podílet na zvyšování právní gramotnosti zejména středoškolských studentů. Studenti se v tomto kurzu zapojují do různých aktivit a spolupracují s vyučujícím kurzu, který dbá na dostatečnou obsahovou a metodologickou kvalitu těchto aktivit. Jednou z nich je simulované soudní jednání v soudní místnosti na právnické fakultě, ale také organizace skutečných soudních jednání.⁶⁷

Od roku 2009 vede program Street Law na pražské právnické fakultě JUDr. Mgr. Michal Urban, Ph.D., který je jeden z nejznámějších propagátorů Street Law v České republice a vydal o něm také několik odborných titulů. Dle jeho zkušeností jsou oblíbenými tématy studentů pro výuku ústava, lidská práva, trestní a nový občanský zákoník. Pro iForum, časopis Univerzity Karlovy, se o Street Law vyjádřil Urban následovně: „*Klademe velký důraz na metody, pomocí kterých se snažíme žákům právo přiblížit. Výuka by měla být interaktivní, studenti připravují pro své žáky různé aktivity, diskuze, simulace. V některých případech uspořádají dokonce i simulované soudní jednání. Studenti na něj svoji třídu průběžně připravují, představí případ, který nějakým způsobem souvisí s tématem, jež probírali, rozdělí žákům role a průběžně s nimi procházejí přípravu na soud. Finále, tedy samotný soud, se pak obvykle odehrává přímo na Právnické fakultě UK, kde je možno využít místnost, která vypadá jako skutečná soudní síň. Od letošního roku máme dokonce k dispozici i taláry. Když se mladí lidé s tímto prostředím seznámí již během středoškolské výuky, ztratí alespoň část strachu, který s ním obvykle bývá spojen. A snad k našim soudům získají i větší respekt.*“⁶⁸

4.2.3 Street Law na Právnické fakultě Masarykovy Univerzity v Brně

Na brněnských právech fungovalo Street Law nejdříve jen pod vedením členů studentského spolku ELSA. Od letního semestru 2015 však studenti mohou absolvovat povinnou praxi právě prostřednictvím projektu Street Law. Zde tento projekt není zatím zcela rozšířen, jeho realizace je zaštitěna organizací dTest. Studenti tak nejdříve absolvují čtyři

---

⁶⁶ Právní praxe na středních školách II | Street law. *Street law* [online]. Dostupné z: <http://streetlaw.eu/pravni-praxe-na-strednich-skolach-ii/>.

⁶⁷ Odborná praxe - praxe na středních školách III | Street law. *Street law* [online]. [cit. 28. 05. 2017] Dostupné z: <http://streetlaw.eu/odborna-praxe-na-strednich-skolach-iii/>.

⁶⁸ Studenti učí studenty. Budoucí právníci vedou interaktivní kurzy na školách - iForum. *iForum - iForum* [online]. Copyright © 2012 Univerzita Karlova [cit. 29. 05. 2017]. Dostupné z: <https://iforum.cuni.cz/IFORUM-15546.html>.

seminářové dny, kde získají teoretické poznatky z oblasti spotřebitelského práva a připraví si vzorovou hodinu pro výuku. Na středních školách potom studenti musí odučit osm vyučovacích hodin.⁶⁹

4.3 Příprava na praxi

Do projektu Street Law se většinou zapojují studenti, kteří právo chtějí předávat dál, chtějí si vyzkoušet, jaké je to být učitelem a spousta z nich do Street Law promítá své dřívější ambice stát se učitelem. Přesto jsou stále studenty, konkrétně studenty práv, a ačkoli právní vědomosti již nějaké mají, příliš toho neví o didaktice, metodách výuky a komunikaci se třídou. Studentům se proto nejdříve dostane vzdělání ve všech těchto oblastech, a to díky didaktickým seminářům. Street Law je totiž především založen na interakci se žáky a byla by proto škoda, kdyby hodinu odučili stylem jím nejnámějším – totiž přednáškou.

4.3.1 Plánování hodiny

Standardní vyučovací doba trvá 45 minut. Je nutné si ji pečlivě a efektivně naplánovat. Plán hodiny by měl obsahovat průběh hodiny. Je třeba rozplánovat, s čím vším z daného tématu hodiny je třeba studenty seznámit. Jednotlivá podtémata je poté třeba implementovat do vzdělávacích aktivit. Je také nutno myslet i na provozní záležitosti – co vše budu potřebovat, jaké papíry, tužky, materiály apod. Veškeré pomůcky k aktivitám by si měli studenti připravit dopředu. Hodina by měla mít jasně danou strukturu – úvodní část, jádro a závěrečnou část. Úvod slouží k navázání na předcházející hodinu nebo k představení nového tématu a k motivaci žáků, aby byli při vyučování pozorní a aktivní. Je možné zahájit práci v hodinu krátkou diskusí. Žákům by se mělo jasně formulovat, co se od nich očekává, jaké jsou cíle hodiny a jakými postupy studenti požadovaných výsledků dosáhnou. Hlavní část hodiny se odvíjí podle vybraných metod a aktivit. Závěrečná část bývá opakovací částí i zpětnou vazbou pro vyučujícího studenta.

Klíčové je stanovení konkrétních cílů pro jednotlivé hodiny, kterých mají žáci dosáhnout. Tyto cíle vymezují, co se mají žáci naučit – např. „žák si uvědomí důležitost ústavního pořádku demokratického státu“, „žák bude znát základy soudní sestavy České republiky“, „žák je schopen popsat charakteristické rysy demokratického státu a vymezit jej vůči autokratickým režimům“, „žák se zamyslí nad stavem občanských práv národnostních

---

⁶⁹ Ústav dovednostní výuky a inovace studia. Ústav dovednostní výuky a inovace studia [online]. Dostupné z: <http://udvis.law.muni.cz/streetlaw.html>.

menšín“. Při nastavování cílů je třeba dávat pozor, aby si vyučující studenti nestanovovali cíle z jejich pohledu – „Popsat žákům charakteristické rysy demokratického státu“. Tento cíl totiž vyučující student jistě splní, nás ale zajímá především to, zda to bude schopen popsat samotný žák. Vedle klíčových cílů je vhodné vytyčit si i obecné cíle, které by se měl pokoušet plnit vyučující student. Jde o záležitosti, které mají zvyšovat úroveň hodiny a rozvíjet učitelství studenta práv – rozvíjení kritického myšlení u žáků, dostatečné množství příkladů u výkladu, snaha o zapojení všech žáků do aktivit, feedback apod.⁷⁰

Dobry plán má řadu důležitých znaků:⁷¹

1. Zahájení – Jak začít? Kde začít?
2. Praktické konání – Co dělat? V jakém pořadí?
3. Sledování průběhu – Daří se plán? Co si potřebujeme zapamatovat?
4. Hodnocení výsledků – Je úkol dokončen? Osvědčil se plán?

4.3.2 Minihodiny

Minihodina představuje důležitý prvek projektu. Jedná se o odučenou hodinu nanečisto v rámci příprav na samotnou praxi. Studenti si tak odbydou první předstoupení před publikem – svými kolegy na přípravném semináři. Minihodina netrvá klasických 40 minut, ale třeba jen deset minut, dle předchozí dohody. Na tuto domluvenou dobu si student nachystá krátký plán minihodiny. Ten by měl obsahovat alespoň jeden cíl a měl by obsahovat nějakou aktivitu. Po této krátké minihodině student dostává od vyučujícího a svých spolužáků zpětnou vazbu. Také on sám se pokouší o svou sebereflexi. Projde si prvním stresem, že na něm lpí několik párů očí, a díky tomu bývá nervozita při prvním skutečném vyučování zpravidla nižší. Od svých spolužáků pak přijímá kritiku k jeho osobní prezentaci, o jejichž nedostatcích si student nemusí být vědom. Může mu být vytýkáno, že mluví až příliš odborně a měl by se přeorientovat na neformálnější mluvu, aby látka byla snadněji pochopitelná. Někteří studenti se naopak dozví, že jejich projev nudný a fádní, bez špetky emocí. Dále student může zjistit, že by měl mluvit hlasitěji či příliš nedrmlit a že by měl zapracovat na očním kontaktu. Nakonec ale mohou přijít i slova chvály, protože jsou studenti, kteří mají učitelství dovednosti v krvi. Nicméně platí, že minihodina je v rámci příprav na učení nezbytná, protože nejen, že studenti zjistí, nakolik

---

⁷⁰ URBAN, M. *Street law, aneb, Jak učit právo na středních školách: materiály k předmětu Právní praxe na středních školách*. Beroun: Eva Rozkotová, 2013, s. 28.

⁷¹ MADLEŇÁKOVÁ, L. *Právo pro každý den* [online]. Olomouc, 2012 [cit. 2017-05-30]. Dostupné z: <http://lawforlife.upol.cz/wp-content/uploads/2011/07/Madlenakova-Pravo-pro-kazdy-den.pdf>, s. 10.

v učení vynikají, ale mohou si také odnést rady a nápady od druhých studentů z jejich připravených minihodin.

4.4 Výukové metody

Cílem procesu učení jsou žádoucí změny v myšlení, v dovednostech, ve vztazích, v postojích či v psychických stavech a výuková metoda je přitom prostředkem, který spojuje jednotlivé části celého procesu a utváří souvislý děj, jenž vede k předem stanovenému cíli. Vyučovací metody jsou definovány jako „uspořádaný systém vyučovací činnosti učitele a učebních aktivit žáků směřujících k dosažení daných výchovně vzdělávacích cílů.“⁷²

Abychom mohli výukovou metodu pokládat za didakticky účinnou, měla by mít následující vlastnosti: ⁷³

- být informativně nosná, tj. předávat plnohodnotné informace a dovednosti obsahově nezkrácené,
- být formativně účinná, tj. rozvíjet poznávací procesy,
- být přirozená ve svém průběhu i důsledcích,
- být použitelná v praxi, ve skutečném životě, přibližovat školu životu,
- respektovat systém vědy a poznání a vést žáky k vědeckému světovému názoru,
- být výchovná, tj. rozvíjet morální, sociální, pracovní a estetický profil žáka.

4.4.1 Interaktivní metody výuky ve Street Law

Důležitou dimenzí celého projektu je, že klade velký důraz na zvolené metody, pomocí kterých mají studenti práv základy svého oboru středoškolákům přibližovat. Naprostá většina použitých metod jsou proto metody interaktivní. ⁷⁴ Interaktivní výuka vyžaduje aktivní spoluúčasť studentů při plnění vzdělávacích a výchovných cílů. ⁷⁵ Projekt je postaven zejména na aktivizujících výukových metodách, protože tyto metody jsou postaveny na postupech, které vedou výuku tak, aby se výchovně-vzdělávacích cílů dosahovalo hlavně na základě vlastní učební práce žáků, přičemž důraz se klade na myšlení a řešení problémů⁷⁶ Z vyučujících

---

⁷² MAŇÁK, J., ŠVEC V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, s. 23.

⁷³ MOJŽÍŠEK, L. *Vyučovací metody*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, s. 20.

⁷⁴ URBAN, M.. *Efektivní strategie formování právního vědomí středoškolských studentů: případy z praxe*. Praha: Leges, 2013, str. 136.

⁷⁵ BURYÁNEK, J, ed. *Interkulturní vzdělávání II.: doplněk k publikaci Interkulturní vzdělávání nejen pro středoškolské pedagogy*. Praha: Člověk v tísni, 2005 s. 14.

⁷⁶ JANKOVCOVÁ, M, KOUDELA J., PRŮCHA J.. *Aktivizující metody v pedagogické praxi středních škol*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. Pedagogická teorie a praxe.

studentů a z žáků se stávají partneři, které spojuje úsilí o dosažení společného cíle. Projekt Street Law má žáky nejen vzdělávat, ale i bavit. Děti bývají hravé, a proto hravou a netypickou formu výuky kvitují. Žáci v rámci projektu hrají nejrůznější role, v nichž se vžívají do rolí soudců, advokátů, obžalovaných či svědků, nebo se setkávají s právními situacemi každodenního života v zinscenovaných scénkách (návštěva úřadů, uzavírání nájemní smlouvy, pracovní smlouvy, reklamace zakoupeného zboží...).

Studenti mohou do své výuky zvolit jakoukoli interaktivní metodu, meze se jim ve výběru neklade. Není pravdou, že by některé metody byly lepší než ostatní. Každá metoda má své pro a proti a je vhodné je střídat i ve strukturách hodin. Při plánování hodiny by student také měl metody vybírat pro konkrétní třídu v návaznosti na jejich chování, denní dobu či společenskou situaci. Je třeba promyslet, kolik bude ve třídě žáků, jaký ročník studenta čeká, zda metoda zapadne do konceptu celé hodiny, zda navazuje na předchozí část hodiny či zda tuto metodu nepoužívá ve svých hodinách až příliš často.

Žákům je třeba danou metodu důkladně vysvětlit. Ti by měli dodržet instrukce dané aktivity. Je možné, že žáci v některých aktivitách nebudou vstřícně spolupracovat. Může to být způsobeno špatným vysvětlením či pochopením aktivity, ale může jít také o třídu, jejíž neochota spolupracovat má hlubší kořeny. Vyučujícího studenta by však ani v tomto případě neměl opustit entuziasmus a na další hodinu by se měl o to důkladněji připravit zvolením jiných aktivit. Z mých zkušeností si pamatuji případ, kdy žáci nebyli příliš komunikativní a při plnění aktivit se netvářili příliš nadšeně. Stejně schéma hodiny však bylo přijato v jiné třídě s nadšením. Nakonec jsem v dalším týdnu zjistila, že hned po předešlé hodině Street Law čekala žáky oné nekomunikativní třídy čtvrtletní písemná práce z matematiky.

4.4.2 Brainstorming

Představuje jednu z neznámějších a nejvyužívanějších interaktivních metod. Je časově nenáročná a lze ji použít kdykoli během hodiny, vhodná je však především na začátek hodiny či jako úvod do nového tématu. Výhodou je, že se jí mohou zúčastnit všichni žáci ve třídě. Tato metoda podporuje představivost a kreativitu, pomáhá nalézt nová řešení a také vzbudit zájem studentů o danou problematiku.⁷⁷ Úkolem žáků je vymyslet co nejvíce nápadů či řešení na zadané téma, které by mělo být co nejužší, aby se mezi jednotlivými nápady žáků daly najít souvislosti. Smyslem brainstormingu je nenásilnou formou zapojit co nejvíce žáků. I fakt,

---

⁷⁷ URBAN, M. Street law, aneb, Jak učit právo na středních školách: materiály k předmětu Právní praxe na středních školách. Beroun: Eva Rozkotová, 2013, str. 35.

že žáci nejsou na hodinu připraveni nebo problematice nerozumí, není překážkou. Vítány jsou všechny nápady a řešení, které během myšlenkové bouře zazní. Jde zde především kvantitu nápadů, nikoli o jejich kvalitu. Brainstorming vyžaduje opravdu velkou představivost a kreativitu a přitom jde o metodu snadnou k realizaci a není nutné ji příliš připravovat. Postačí jen tabule či flipchart a k tomu psací potřeba. Pro větší atraktivitu aktivity je vhodné vybrat zapisovatele z řad žáků, a to intuitivně (největší srandista nebo naopak zasmušilec), nebo formou náhodného výběru (například hozením balonku). Časově náročnější variantou je také možnost, aby si k tabuli chodili žáci zapisovat své nápady sami.

I brainstorming má ale svá pravidla a postupy. V první fázi má dojít k výše zmíněné myšlenkové bouři. Je tedy položena otázka (zapsána na tabuli), na kterou se žáci snaží vymyslet co nejvíce řešení a odpovědi. Ačkoli by měla být ve třídě otevřená atmosféra, je nutné, aby v této fázi nikdo nápady druhých nehodnotil a nekritizoval. Žáci by neměli být vyvoláni, aby se k tématu vyjádřili. Je žádoucí, aby se vyjádřili zpočátku ti, kteří k otázce chtějí něco říct. Další možností, jak vybídnout žáky ke spolupráci, je možnost, aby odpovídali všichni postupně dle zasedacího pořádku. Žáci by měli být motivováni, povzbuzováni a chváleni. Na nápadech ostatních lze stavět další a další nápady. Kombinace různých nápadů je vítána. V okamžiku, kdy myšlenková bouře utichá, je vhodné přejít k druhé fázi, v níž se třídí zapsané nápady a dle zvolených kritérií se hodnotí a následně se výuce použijí.

4.4.3 Každý učí každého

Je další metodou vhodnou k zahájení vyučovací hodiny. Lze jí ovšem využít i v závěru hodiny k souhrnu získaných znalostí. Cílem je sdílení určitých informací o tématu se spolužáky. Vyučující student si pro metodu musí předem nachystat pro žáky kartičky, na něž napíše jeden fakt z probíraného tématu. Po obdržení kartičky má žák několik minut k přečtení a pochopení dané informace a následně přistupuje k jednotlivým spolužákům, kterým tuto informaci interpretuje. Žák tedy musí danému faktu nejdříve porozumět, aby jej dále mohl předávat. Žáci se také učí komunikaci mezi sebou samotnými, když se domlouvají na tom, kdo zrovna informaci předává a kdo ji přijímá. Po skončení této metody by žáci měli být schopni říct, co se naučili od druhých.

4.4.4 Modelové situace

Cílem této metody je seznámení žáků s právními normami v simulovaném příběhu na situaci ze skutečného života. Vyučující studenti nejdříve seznámí žáky s modelovou situací, a to buď pouze slovně, anebo v případě větší časové dotace si žáci celou situaci „přehrají“. Může

jít o běžné situace ze života nebo o hypotetické situace s vyhoceným konfliktem. Často jsou námětem modelových situací také simulace soudních případů. Student by měl poté, co se žáci seznámí s modelovou situací, ověřit, zda žáci opravdu pochopili, co se v případě stalo a následnou krátkou diskuzí objasnit, která fakta jsou v příběhu důležitá, kdo jsou jeho jednotliví aktéři a jaké jsou jejich motivy jednání.

Každý příběh obsahuje nějaký právní problém, jenž se má oporu v zákonu, podle kterého se činí rozhodnutí v případě. Problém v příběhu by měl být formulován v podobě otázky, kterou žáci odpovídají. Žáci si pomocí modelových situací procvičí své získané znalosti (např. při scéně „pohovoru s budoucím zaměstnavatelem“ aplikují znalosti pracovního práva) a dokáží se lépe vcítit do role, kterou představují (např. zaměstnavatele).

Většina případů se sice týká právních problémů, ale jsou v nich zahrnuty také otázky všeobecných pravidel jednání lidí. Například v příběhu umělého ukončení těhotenství lze zahrnout následující témata:⁷⁸

- právní problém: Je v České republice interrupce legální? Za jakých podmínek?
- všeobecná pravidla jednání: Měly by být interrupce nelegální? Diskuze ano/ne.
- etický problém: Je důležitější právo ženy na soukromí, nebo právo plodu?
- praktický problém: Kam se žena v případě nechtěného těhotenství může obrátit o pomoc?

Po možné diskuzi na všechna neprávnícká témata se žáci vžijí do své role a hledají argumenty pro svoji roli. Porovnávají stanoviska svých postav se spolužáky. Chce-li student tuto metodu ztraktivnit, může nechat žáky obhajovat takové stanovisko, které ve skutečnosti nezastávají. Na konci každého příběhu by však žáci měli dostat prostor na vyjádření svých vlastních názorů.

4.4.5 Názorová škála

Tato metoda je vhodná zejména pro kontroverzní témata, jež se vyznačují velmi protikladnými stanovisky. Obě krajní řešení ale musí být oprávněná, reálná a logická. Žáci mohou zaujmout řadu postojů a přístupů ke sporné otázce a je na nich, kam se na pomyslné škále postaví.

---

⁷⁸ RABINŇÁKOVÁ, D. *Právo pro každého: učebnice programu "Právo pro každý den - Street Law"* [CD-ROM]. c2006, s. 15.

Z mých zkušeností je tato aktivita jednou z nejoblíbenějších. Žáci totiž nesedí v lavici, ale žádaný je pohyb. Pro tuto aktivitu je třeba odklidit alespoň v části třídy lavice, aby žáci měli prostor pro „posunování na škále“. Za hezkého počasí lze tuto metodu hrát např. na školním hřišti.

Aktivitu představí student, kdy popíše téma a protikladná stanoviska. Pro ilustraci lze uvést příklad s absolutním zákazem kouření ve veřejných prostorech. Zastánci svobody kouření budou mít svůj bod např. u okna, odpůrci kouření u protilehlé stěny. Žáci se rozmístí po místnosti dle míry svého stanoviska. Mezi nimi, uprostřed třídy, stojí žáci bez jasně vyhraněného názoru. Poté, co každý zaujme své místo, je čas na diskuzi, proč si žáci vybrali zrovna tento bod na pomyslné škále. Jakmile se začne diskutovat, žáci se mohou po škále volně pohybovat dle toho, zda souhlasí či nesouhlasí s argumentací svého spolužáka. Může se tak stát, že žák, který stál uprostřed, se vlivem diskuze ocitne v táboru odpůrců kouření a naopak. Po skončení přesunování by tito žáci měli být schopni vysvětlit svůj konečný postoj k danému tématu. Při této aktivitě je třeba počítat s větší hlučností ve třídě a dbát na bezpečnost žáků.

4.4.6 Výklad

Metoda výkladu patří mezi jednu z nejtradičnějších učebních metod. Vzhledem k tomu, že s interaktivitou toho nemá moc společného, by se mohlo zdát, že ve Street Law nemá místo, opak je ale pravdou. Při úvodu do tématu či při udílení pokynů k aktivitám se student výkladu většinou nevyhne. Měl by ale svůj výklad přizpůsobit úrovni dané třídy. Ne všemu totiž mohou jako právní laici porozumět.

Výklad by měl být jasně strukturovaný. Na začátku by student měl nastínit body svého výkladu a během něj se jich držet. Není na škodu, když student s žáky komunikuje prostřednictvím rétorických či neočekávaných otázek. Udržuje tím tak jejich pozornost a také je tím motivuje, aby dále výklad poslouchali. Aby výklad byl atraktivnější, jsou vítané i příklady ze života. Vyučující student by se měl žáků dotazovat, zda všemu ve výkladu rozumí, a také by měl opakovat a zdůrazňovat souvislosti s předchozím učivem. Jakkoli může být výklad studenta zajímavě prezentovaný, je na škodu, trvá-li příliš dlouho. Je vždy lepší, když se s výkladem začíná od úplných základů tak, aby si žáci odnesli raději méně dobře zvládnuté látky než velké množství neuspořádaných informací, kterým by navíc ani neporozuměli. Má-li student přichystaný delší výklad, je vhodné jej prokládat aktivitami. Pozornost žáků student snadněji udrží, proloží-li výklad zajímavostmi a příklady (*„Všeobecný občanský zákoník z roku*

1811 platí v Rakousku a Lichtenštejnsku dodnes. “ – „Víte, jaký je rozdíl ústavou a Ústavou?“ – „Víte, že ne náhodou má nový občanský zákoník č. 89/2012?“).

Z mých zkušeností zmíním handouty neboli pracovní listy. Tyto pracovní listy si musí student připravit v rámci příprav na hodinu, v samotné hodině jsou ale výraznou pomůckou při výkladu. Handout by měl obsahovat základní pojmy, definice a stručný výtah z daného tématu. Kromě toho mohou obsahovat nejrůznější přiřazovací cvičení, tabulky, křížovky, osmisměrky. Handouty musí mít student připraveny pro všechny žáky. Po hodině jim zůstávají a slouží jim jako zápis z hodiny. Příprava handoutu by tak měla být samozřejmá pro každou výukovou hodinu. Je třeba myslet také na to, aby handouty byly pěkně graficky zpracovány a zejména mladším dětem je upravit i obrázky. Díky handoutům se tak z obyčejného výkladu stane interaktivní hra.

4.4.7 Mediace

Vyjednávání sporu pomocí prostředníka (mediace) je proces řešení konfliktu. Neutrální třetí strana (mediátor) vede schůzku dvou osob či skupin, mezi nimiž je spor, a který si obě strany přejí vyřešit.

Vyučující student určí konkrétní konflikt, který se žáci pokusí vyřešit. Může jít o historickou či reálnou současnou situaci nebo i osobní konflikt. Žáci se po třech rozdělí do skupin a dostanou přidělenou roli, přičemž je žádoucí, aby se scénka opakovala třikrát, aby se každý žák vcítil do všech tří rolí. Scénky by se měly držet stejného schématu a pravidel a žáci by je měli znát.⁷⁹

1. Úvod

Na začátku cvičení mediátor nastolí klidnou atmosféru a vysvětlí pravidla mediace. Mezi tato pravidla patří například, že je v průběhu mediace dovoleno pouze sedět nebo že je zakázáno skákat si do řeči.

2. Popis problému

Obě strany sporu ze své perspektivy popíší, co se přihodilo, proč se cítí poškozeni. Strany se nesmí navzájem přerušovat.

3. Vysvětlení stanovisek a zájmů

Mediátor dbá na to, aby oběma stranám byla zřejmá argumentace protistrany. Pomáhá objasňovat postoje, obavy a pocity obou stran. Následně shrne názory obou stran. Musí

---

⁷⁹ RABINÁKOVÁ, D. *Právo pro každého*: učebnice programu "Právo pro každý den - Street Law" [CD-ROM]. c2006, s. 30.

zjistit, proč strany zaujímají uvedený postoj a jaký zájem se za ním skrývá. Mediátor povzbuzuje obě strany, aby si vzájemně kladly otázky, a pomáhá odkrýt zájmy stran tak, aby se pochopily, aby viděly, v čem se mohou mýlit, co vidí jinak a proč mohl konflikt vzniknout.

4. Hledání alternativních řešení

Znesvářené strany se musí zamyslet nad možnými způsoby řešení problému tak, aby bylo možné uspokojit zájmy obou stran. Je proto důležité nashromáždit co nejvíce možných variant řešení. Na základě těchto řešení sestaví mediátor seznam a vyzve strany, aby se ke každému řešení vyjádřili.

5. Rekapitulace a diskuze

Na základě vyjádřených pocitů mohou strany změnit své původní stanovisko.

6. Vytváření dohody

Jakmile mediátor pomůže najít kompromis, začíná se sepisovat dohoda, která má vytvořit základ pro lepší vztahy.

4.4.8 Hry a aktivity

Hry tvoří oblíbenou část výuky. Je však nutné počítat s větší hlučností ve třídě a delší časovou rezervou. Z mých zkušeností se aktivněji zapojují mladší děti na druhém stupni. Maturanti si sice hru zahrají, ale s mnohem menším záplem, a i tento fakt je při přípravě na hodinu třeba zohlednit. Čeká-li ale studenta třída aktivních sedmáků, je vhodné zařadit více her na úkor např. diskuzí. Při vymýšlení her se meze invenci nekladou. Může jí o napodobeniny televizních soutěží, jako například Chcete být milionářem, Kufř či AZ-Kvíz, student si ale může vymyslet i hru vlastní. Hry by nicméně neměly být samoučelné, ale měly by být co největším přínosem pro výuku.

Je známo, že efektivita výuky roste úměrně s aktivitou žáků, což dokládá i tzv. Kolbův cyklus učení. Kolbův cyklus učení se skládá ze čtyř prvků, a to z konkrétní zkušenosti, reflexe abstraktních pojmů a poučení pro budoucnost, tj. rozhodnutí, jak se daná zkušenost projeví v našem budoucím chování. Opravdu přínosná je pro žáky výuka teprve v okamžiku, kdy vytváří situace, ve kterých jsou studenti nuceni své nově nabyté znalosti promyslet, diskutovat o nich a aplikovat je v praxi.⁸⁰

---

⁸⁰ URBAN, M. *Street law, aneb, Jak učit právo na středních školách*: materiály k předmětu Právní praxe na středních školách. Beroun: Eva Rozkotová, 2013, str. 48.

Různé metody práce a aktivity jsou tedy žádaným prvkem v projektu Street Law. Díky těmto aktivitám studenti zpestří žákům jejich výuku a pozitivně je motivují do budoucna. Žáci jsou při aktivitách zpravidla rozděleni do různých skupinek. Aby žáci nevytvářili vlastní skupinky na základě svých sympatií ke spolužákům, je vhodné, aby vyučující student určil metodiku rozdělování do skupinek sám.

Děti lze rozdělit do skupin několika způsoby:⁸¹

- 1) podle počtu skupin (např. je-li třeba, aby vznikly čtyři skupinky, student rozpočítá žáky na jedničky, dvojky, trojky a čtyřky a tato čísla následně vytvoří skupinu)
- 2) podle převládající barvy narození
- 3) podle vylosovaných předmětů (např. student si připraví barevné kousky papíru či různé bonbony a následně nechá žáky losovat)
- 4) podle kritérií (např. dle oblíbeného školního předmětu, dle oblíbené zpěvačky apod.)
- 5) podle data narození/podle výšky (žáci se seřadí dle zadané kritéria a student je následně rozpočítá do skupin. Zpestřit hru lze ztížením podmínek – např. žáci mají zakázáno mluvit a ke komunikaci tak musí použít jiné způsoby.)

Žáci by se ve skupinkách měli vzájemně respektovat, spolupracovat mezi sebou a činit kompromisy. Instrukce by jim měly být podány jasným způsobem a vyučující student by se měl ujistit, že všichni žáci rozumí zadání. Student by měl také třídu obcházet, sledovat skupinky při práci a v případě potřeby jim pomáhat. Rozhodně ale není žádoucí, aby u skupinek student přebíral vedení, má pouze pomáhající, vysvětlující funkci.

A. Čtyřlístek

Aktivita je určená na závěr hodiny. Student vyzve žáky, aby na papír nakreslili čtyřlístek a do jeho středu napsali téma hodiny. Do jednotlivých lístků pak napíše:

- 1) tři přídavná jména, kterými se pojem vyznačuje;
- 2) tři slovesa, která ho charakterizují;
- 3) stručnou definici pojmu;
- 4) synonymum, kterým lze původní pojem nahradit.

---

⁸¹ MADLEŇÁKOVÁ, L. *Právo pro každý den* [online]. Olomouc, 2012 [cit. 2017-05-30]. Dostupné z: <http://lawforlife.upol.cz/wp-content/uploads/2011/07/Madlenakova-Pravo-pro-kazdy-den.pdf>, s.11.

Tato aktivita poslouží žákům jako zpětná vazba, co si z hodiny zapamatovali. Je možné, že žáci už na konci hodiny nebudou jevit zájem o spolupráci, je proto možné je upozornit, že namátkově vybraní jedinci svou charakteristiku přečtou ostatním.

B. Aktuality

Aktivita vhodná na úvod hodiny. Žáci si připravují na základě domluvy z předešlých hodin prezentaci z aktuálního článku z novin nebo časopisu. Aktualita se však musí týkat jen právního prostředí nebo konkrétního právního tématu, jenž bude tématem hodiny. Žáci se tak při vyhledávání aktuality věnují látce ještě předtím, než se začne probírat. Žáci si aktivitu mohou připravit na základě své dobrovolnosti nebo mohou být z předešlé hodiny rozděleny do skupin. Je třeba dbát na to, aby následná diskuze vztahující se k aktualitě nenarušila předem stanovený plán hodiny.

C. Kufr

Hra převzatá ze stejnojmenného televizního pořadu. Žáci jsou rozděleni do několika skupin po třech až šesti studentech. Z každé skupiny má jeden žák za úkol uhádnout hledané slovo. Spolužáci z jeho skupiny mu přitom napovídá, nesmí však použít slova, která mají stejný kořen jako hádané slovo. Pro vyučujícího studenta tato opět znamená přípravu před hodinou – je třeba sepsat lístečky s pojmy. Vítězem se stává skupina, která během daného časového limitu uhodne nejvíce slov. Pro větší přehlednost a ukázněnost ve třídě je vhodné, aby skupinky hádaly po sobě (a v mezidobí dělaly publikum). Tato aktivita je časově náročnější, student by měl počítat až s patnácti minutami času.

D. Jahelka

Oblíbeným zpestřením hodin bývá zpívající právník JUDr. Ivo Jahelka. Jeho písničky obsahují právní materii a není proto na škodu ukázat žákům, že i právo je v podstatě legrace. Vzhledem k tomu, že jsou písničky volně dostupné na serveru YouTube⁸², lze žákům snadno tyto písničky přehrát. Zejména pak doporučuji píseň „Poučení pro osoby vstupující do jednací síně“. JUDr. Jahelka v ní během pěti minut de facto slovo od slova přezpívá poučení, které bývá vyvěšeno na vstupech do soudních místností.

---

⁸² Například *Poučení pro osoby vstupující do jednací síně*: <https://www.youtube.com/watch?v=5ifHq89TQfg>.

Aby žáci i při poslechu vyvíjeli aktivitu, je vhodné jim připravit handouty s textem písničky, aby doplňovali chybějící slova a definice z toho, co slyšeli. Umělecky nadaní žáci mohou také načrtnout scénku znázorňující co nejvíce prohřešků proti dovozené mu chování v soudní místnosti.

E. Seřad'te, přiřad'te

Tato aktivita je vhodná pro opakování probrané látky. Žáci jsou dle zvolené metodiky rozděleni do skupinek, v nichž k sobě budou přiřazovat kartičky dle určité logiky. Například v tematice Evropské unie mohou kartičky obsahovat jména měst, k nimž budou párové kartičky s názvy evropských institucí.

F. Právnický král

Jedná se o aktivitu vhodnou na začátek hodiny, aby vyučující student upoutal pozornost žáků. Jde o obdobu matematického krále. Žáci se stoupnou a odpovídají na otázky, přičemž při špatné odpovědi si sednou. Právnickým králem se stane ten žák, který zůstane stát jako poslední. Student si pro tuto aktivitu musí připravit otázky, ale samozřejmě při znalostech práva lze i improvizovat. Otázky je vhodné sestavovat ze všech doposud probíraných témat.

G. Test

Test je důležitou zpětnou vazbu jak pro studenta, tak pro žáky. Vyučující student si ověří, zda ho žáci poslouchali, zda jeho výklad pochopili a zda si z aktivit odnesli nějaké znalosti. Pro obyčejnou zpětnou vazbu by stačil anonymní písemný test. Nicméně vzhledem k tomu, že učitel předmětu, který své hodiny Výchovy k občanství, respektive ZSV propůjčil, potřebuje zpětnou vazbu o získaných znalostech a potřebuje výstup v podobě známek, je možné, že požádá studenty, aby testy žákům rovnou oznámkovali.

4.5 Prezentace a vystupování vyučujícího studenta

Jakkoli může být student práv být připraven na hodinu a může mít i sebelepší znalosti, je třeba počítat s tím, že hodina může být propadák. Studenta může svazovat stres a vystupování před třídou, na vině může být ale také nedostatečná autorita jemu vlastní. Student hned zpočátku musí nastavit jasná pravidla ve třídě. Žáci musí vědět, že student pro ně nebude jen nějakým

suplujícím, v jehož hodinách si budou psát domácí úkoly do jiných předmětů. Student musí být důsledný a trvat na pravidlech, které si nastaví. Musí působit sebevědomě, mluvit nahlas, udržovat s žáky oční kontakt (nedívat se stále do svých poznámek). Samozřejmě není žádoucí, aby před třídu nastoupil až přespříliš sebevědomý student práv, který by žákům ostentativně prezentoval své znalosti. Takový student vyvolá spíše despekt. Je třeba být přirozeně přátelský a případně umět přiznat chybu a nevědomost. V rámci diskuze se totiž může objevit dotaz, na který student neumí ihned odpovědět. Je proto vhodné na rovinu přiznat, že odpověď nezná. Na straně druhé je dobré si tento dotaz zaznamenat a do příští hodiny si nachystat odpověď. V případě, že jsou ve třídě vyučující studenti dva, mohou si navzájem s dotazy žáků pomáhat a neví-li ani jeden, může jeden z nich odpověď dohledat během následující aktivity.

Je nezbytně nutné, aby vyučující studenti mezi sebou spolupracovali a působili jako tým. Před žáky nepůsobí příliš dobře, když některý student snižuje autoritu svého kolegy, ve výsledku tím totiž snižuje autoritu svou. Přes veškerou přípravu a snahu studenta může ve třídě být problémový žák. Stává se, že student je o něm dopředu informován panem učitelem. Ten také zpravidla studenty upozorní i na další zajímavé osobnosti třídy, aby nebyli zvláštními typy chování zaskočeni. Student by si měl umět zjednat ticho a čekat tak dlouho, než opravdu nastane. Není dobré, když student s žáky „bojuje“. Pokud je student rozladěn chováním určitého žáka (chová se nevhodně nebo nejeví zájem o zapojení v aktivitách), měl by ho požádat, aby své chování přehodnotil. Student má ještě jednu výhodu. Může rozhodovat o odměnách a trestu. Trest by proto měl být přiměřený, spravedlivý a zejména by ho měl jako trest vnímat samotný student. Za trest se dá považovat poznámka, mazání tabule, rozdávání sešitů. Odměna naopak motivuje ke správnému chování. Je třeba zmínit, že přítomnost učitele předmětu ve výuce zvyšuje ochotu žáků spolupracovat, na druhé straně ne vždy je ve výuce přítomen.

Z mých vlastních zkušeností můžu dodat, že učitel ve výuce je potřebný nejen pro zvýšení ochoty žáků spolupracovat, ale také proto, že studentům práv dá odbornou zpětnou vazbu, díky které se student může lépe připravit na následující výuku.

Pro studenta je také důležité, aby se při prezentaci cítil dobře. K tomu mu může pomoci i oblečení, v němž nastoupí před třídu. Neměl by však zapomínat, že i výběr oblečení přispívá k jeho celkovému obrazu a přijetí žáky.

4.6 Reflektivní deník

Samotnou praxí ale předmět Street Law nekončí. Pro zdárné absolvování je třeba vyučujícímu odevzdat reflektivní deník.⁸³ Tento deník je určen k zaznamenání zkušenosti, ze které se student může něco naučit, k posílení profesionality z vlastní praxe, ke zlepšení time managementu či k rozvoji nových způsobů myšlení.⁸⁴ Sebereflexe vyjadřuje vnitřní dialog, se sebou samým a díky ní si student uvědomí své jednání a reakci okolí na toto jednání.

Navzdory faktu, že studenti deníky odevzdávají svému vyučujícímu, sepisují jej především kvůli sobě. Studenti hodnotí svou přípravu, svá selhání ve výuce, stejně tak i vše, co se jim povedlo. Na základě toho si studenti navrhnou řešení celé situace.

Deník by měl být studentem zpracováván průběžně po každé hodině. Student by měl zhodnotit jednotlivé aktivity. Je zde také prostor pro zprostředkované vyjádření pana učitele. Nemusí jít nutně o dlouhý sloh, poznámky by ale měly být výstižné. Je také vhodné využít v deníku myšlenkové mapy, grafy či obrázky.

---

⁸³ Na PF UK se používá pojem portfolium, na PF UP se používá pojem reflektivní deník

⁸⁴ MADLEŇÁKOVÁ, L. *Právo pro každý den* [online]. Olomouc, 2012 [cit. 2017-05-30]. Dostupné z: <http://lawforlife.upol.cz/wp-content/uploads/2011/07/Madlenakova-Pravo-pro-kazdy-den.pdf>, s. 38.

5 Shrnutí teoretické části

Už od první republiky si společnost uvědomuje nutnost vychovávat demokraticky smýšlející občany, kteří kromě lásky k vlasti chovají úctu k lidem, a to nejen spoluobčanům, ale cizincům. Do reformujícího školství byla tedy zavedena nauka občanské výchovy. Struktura a hodnoty této výchovy se příliš neměnily až do druhé světové války, kdy naopak byly hodnoty demokracie, vlastenectví, humanismu a československé státnosti nepřijatelné a vytlačovány výchovou k říšské myšlence. Začal se šířit nebezpečný antisemitismus a i samotný český národ byl ponižován a nehoden vlastní výchově vlastenectví.

S nástupem komunismu se situace rázem změnila, když stát začal vychovávat politicky angažovanou a uvědomělou mládež. Stát tak žáky učil o úloze pracujícího lidu v bojích za vítězství socialismu a snažil se o výchovu generací oddaných socialistickému režimu bez toho, aniž by o věcech kriticky uvažovali.

Po revoluci nastala fáze obrody také občanské výchovy. Ta se měla svými hodnotami vrátit k podobným osnovám, jako měla předválečná občanskoprávní nauka. Kromě toho v sobě také měla integrovat poznatky i z jiných vyučovacích předmětů. Bylo zřejmé, že přebudovat zažitě osnovy občanské nauky i celého školství, nebude záležitost jen několika let, ale spíše otázka soustavné reorganizace osnov a kurikulárních dokumentů.

Momentálně je v České republice aktuální Strategie vzdělávací politiky 2020, která postupně nahrazuje Národní vzdělávací plán. Jejím úkolem je snižování nerovnosti ve vzdělávání, dále podpora kvalitní výuky učitele, a tedy s tím související příprava kariérního plánu a podpora výchovy kvalitních pedagogů, a v neposlední řadě se tato strategie snaží o odpovědné a efektivní řízení vzdělávacího systému. Součástí této strategie je i projektové vyučování pro rozvoj aktivního občanství, a právě o rozvoj aktivního občanství v sebevědomé společnosti se snaží projekt Street Law.

Projekt Street Law se praktikuje na třech právnických fakultách v republice a inspiraci a zkušenosti čerpá ze zahraničí, především z USA, odkud pochází. Studenti práv po celý semestr vyučují právo ve vybraných základních školách a to pomocí interaktivních metod výuky tak, aby forma výuky byla interaktivní.

B) PRAKTICKÁ ČÁST

6 Cíl a metoda praktické části

Praktická část bakalářské práce si klade za cíl zhodnotit, do jaké míry pomáhají výukové metody projektu Street Law zvyšovat právní vědomí žáků a nakolik jsou ve výuce přínosné. Byl zvolen kvantitativní výzkum, výzkumnou metodou použitou pro praktickou část této práce je dotazníkové šetření.

6.1 Dotazníkové šetření

Dotazníky obsahovaly celkem osm otázek, z toho pět jich bylo uzavřených s možností odpovědi ano, spíše ano, nevím, spíše ne či ne, dále zde byla jedna uzavřená otázka s možností výběru právě jedné odpovědi. Jedna otázka polouzavřená, u níž bylo možné doplnit odpověď vlastními slovy, a konečně poslední byla doplňující otázka, která pro účely statistiky zjišťovala pohlaví respondenta. Všechny dotazníky byly vyplněny anonymně. Dotazníky byly vypracovány v roce 2014 pro žáky maturitního ročníku gymnázia Jana Opletala v Litovli.⁸⁵ Průzkumu se účastnilo 34 žáků, kteří prošli mými kurzy Street Law.

Ve všech vyplněných dotaznících byla vždy odpověď zřetelně označena.

Šetření se zaměřilo na následující hlavní výzkumný problém:

Je projekt Street Law přínosný pro zvyšování právního vědomí žáků?

6.1.1 Otázky dotazníků

1. Jsi dívka, nebo chlapec?
2. Probíhá dle tvého názoru výuka Základů společenských věd se stejnou důležitostí jako např. matematika?

---

⁸⁵ pro účely této práce uchovávám kvůli lepšímu rozeznávání vyučujícího studenta a studenta SŠ jednotnou terminologii „žáci“

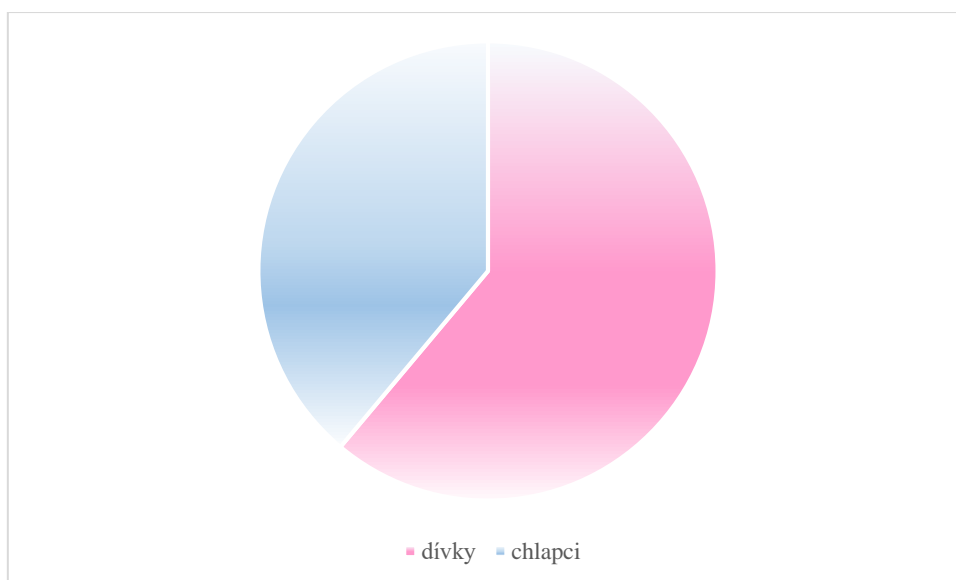
3. Myslíš, že pokud by výuka Základů společenských věd byla intenzivnější, projevilo by se to pozitivním způsobem ve společnosti? (např. vyšší volební účast)
4. Byl pro tebe osobně projekt Street Law vítaným zpestřením vyučování?
5. Myslíš, že by interaktivní metody výuky (aktivity, hry) měly být nedílnou součástí výuky Základů společenských věd?
6. Jaká aktivita či výuková metoda byla v projektu Street Law tvá nejoblíbenější? (uzavřený typ otázky)
7. Pomohl ti projekt Street Law zvýšit tvé právní vědomí?
8. Jakým směrem se chceš dále orientovat? (humanitním, technickým, uměleckým, přírodovědeckým, jiným)

6.1.2 Výsledky šetření

Otázka č. 1

„Jsi dívka, nebo chlapec?“

Úvodní otázka byla zaměřená zejména pro vyvození závěrů v následujících otázkách. Celkem se dotazníkového šetření zúčastnilo 34 přítomných žáků. Z toho bylo 18 dívek a 16 chlapců.

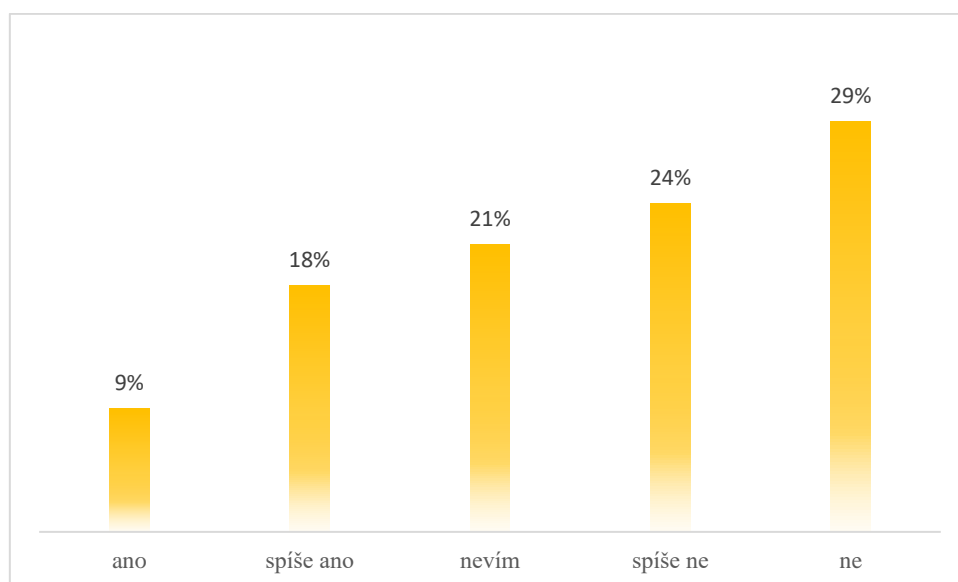

Graf 1: Jsi dívka, nebo chlapec?

Otázka č. 2

„Probíhá dle tvého názoru výuka Základů společenských věd se stejnou důležitostí jako např. matematika?“

Více než polovina dotázaných má za to (53 % odpovědělo ne/spíše ne), že na předmět ZSV není brán takový apel, jaký by si zaslouhoval. Pouze 27 % žáků vnímá apel na výuku ZSV a matematiky jako rovnocenný. Domnívám se, že příčinou tohoto stavu může být vnímání výuky matematiky u společnosti jako jeden z hlavních pilířů vzdělání, přičemž ZSV/výchova k občanství se může jevit jako doplňkový předmět. Ostatně zavedení povinné maturitní zkoušky z matematiky je také jedním z cílů Strategie 2020.

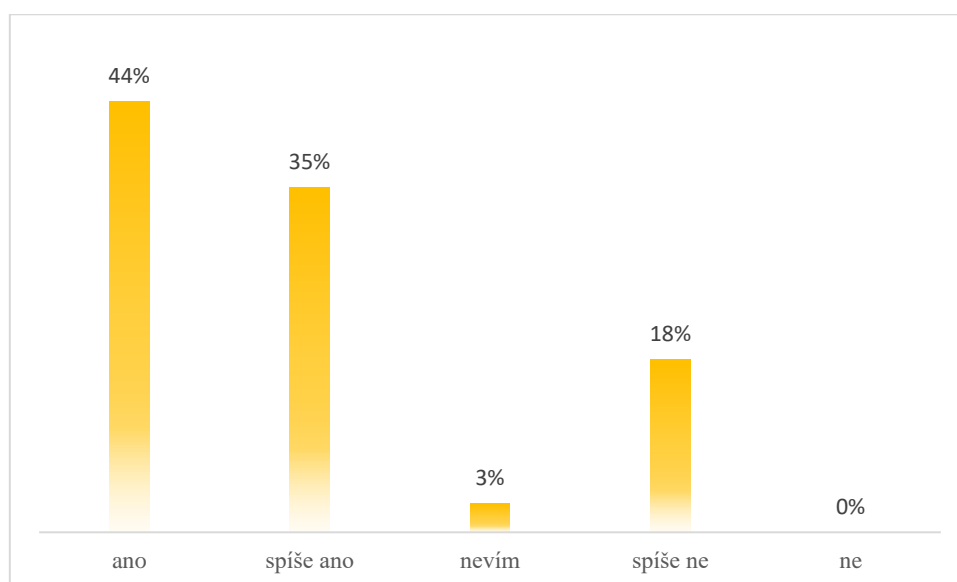
Graf č. 2: Znáznornění odpovědí všech žáků k otázce č. 2 v procentech.

Otázka č. 3

„Myslíš, že pokud by výuka ZSV byla intenzivnější, projevilo by se to pozitivním způsobem ve společnosti? (např. vyšší volební účast)“

Více než tři čtvrtiny dotázaných žáků (79 %) se domnívají, že při intenzivnější výuce občanské výchovy by došlo k pozitivním změnám ve společnosti.

V návaznosti na předchozí otázku, kde se většina žáků domnívá, že se k ZSV nepřistupuje se stejnou důležitostí jako k matematice, lze usuzovat, že žáci sami vnímají, že občanský aktivismus, zájem o stát a společenská morálka zatím nejsou ve společnosti důležitými tématy a že větší intenzita výuky ve školách by tomuto prospěla.

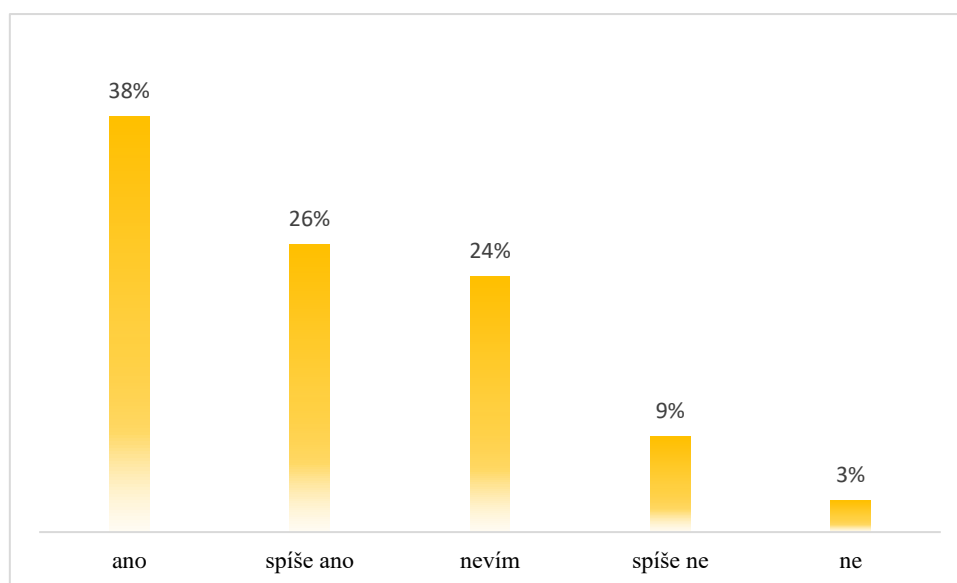
Graf č. 3: Procentuální znázornění odpovědí všech žáků k otázce č. 3.

Otázka č. 4

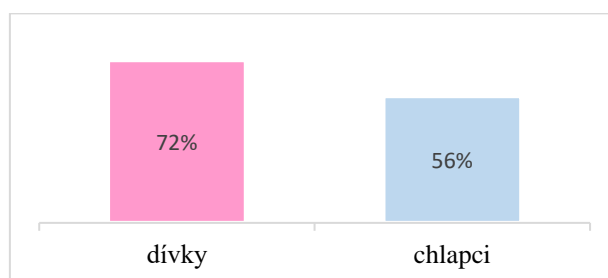
„Byl pro tebe osobně projekt Street Law vítaným zpestřením vyučování?“

Z dotazovaných 34 žáků se vyloženě negativně vyjádřil pouze jeden z nich. 64 % žáků se vyjádřilo, že Street Law bylo, respektive spíše bylo, vítaným zpestřením vyučování. Pozitivněji projekt přijaly spíše dívky, jak dokládá graf č. 6.

Z mého subjektivního pohledu žáci projekt přijali se sympatiemi. Bylo vždy důležité si třídu získat nějakou zajímavou aktivitou a dobrým výběrem tématu. Důležitá byla příprava do vyučování a znát něco i nad rámec probírané látky, protože žáci se často se zájmem ptali na další věci, které mnohdy nesouvisely s vyučováním. Je pravda, že ne vždy byla na všech vidět ochota spolupracovat, ale vyučující student se s tím nesměl odradit. Navzdory výsledku šetření, kdy se pozitivně o projektu vyjádřilo 72 % dívek a chlapců jen 56 %, musím konstatovat, že komunikativnější a zvědavější byli chlapci.

Graf č. 4: Procentuální vyjádření odpovědi všech žáků k otázce č. 4.

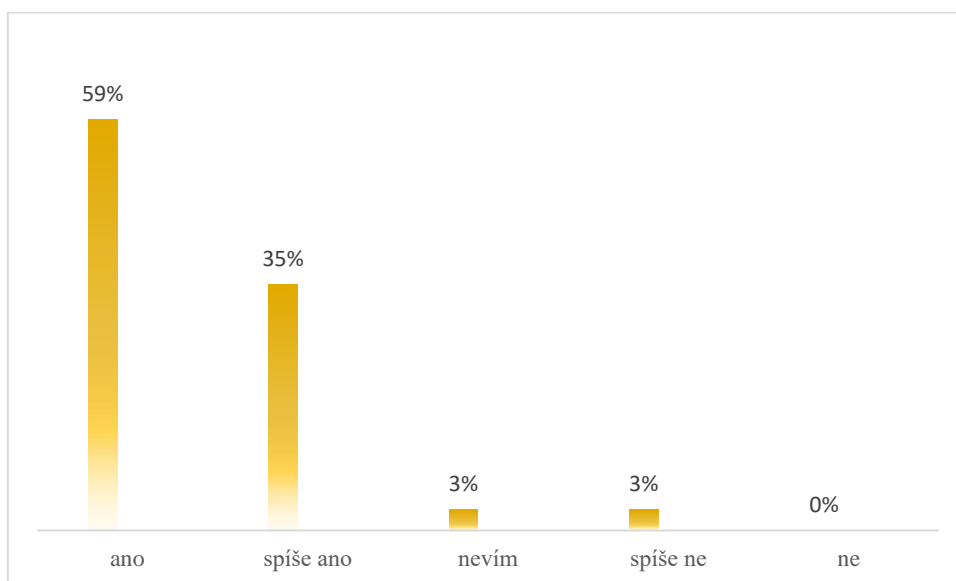

Graf č. 5: Procentuální vyjádření na otázku č. 4 dokládá odpovědi ANO a SPÍŠE ANO podle pohlaví studentů.

Otázka č. 5

„Myslíš, že by interaktivní metody výuky (aktivity, hry) měly být nedílnou součástí výuky ZSV?“

32 žáků se k této otázce vyjádřilo souhlasně, respektive spíše souhlasně. Pouze jedna žačka nevěděla a jedna byla spíše proti. Toto zjištění je pro mě velmi potěšující, jelikož je to i jistou zpětnou vazbou pro mě, že žáky mé aktivity a hry bavily. A ačkoli se jedná o „hraní“, tak při správně vedených aktivitách by mělo být zajištěno i kvalitní vzdělávání.

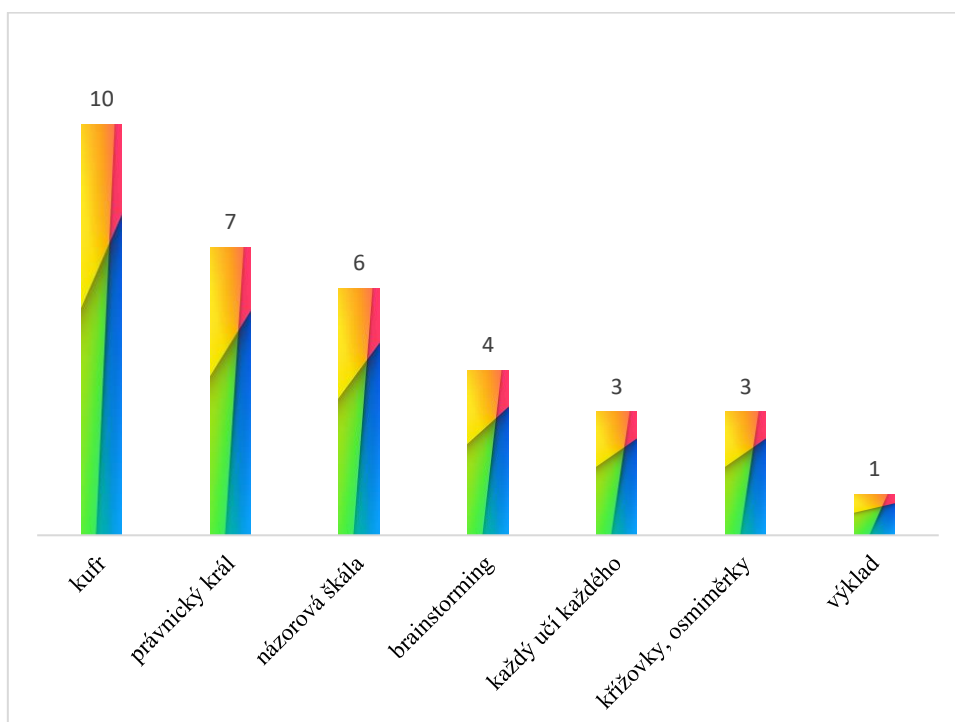
Graf č. 6: Procentuální vyjádření na otázku č. 5.

Otázka č. 6

„Jaká aktivita či výuková byla v projektu Street Law tvá nejoblíbenější?“

Žáci měli na výběr z následujících aktivit, přičemž mohli vybrat pouze jednu:

1. brainstorming
2. každý učí každého
3. názorová škála
4. výklad
5. křížovky, osmisměrky
6. právnický král
7. kufr

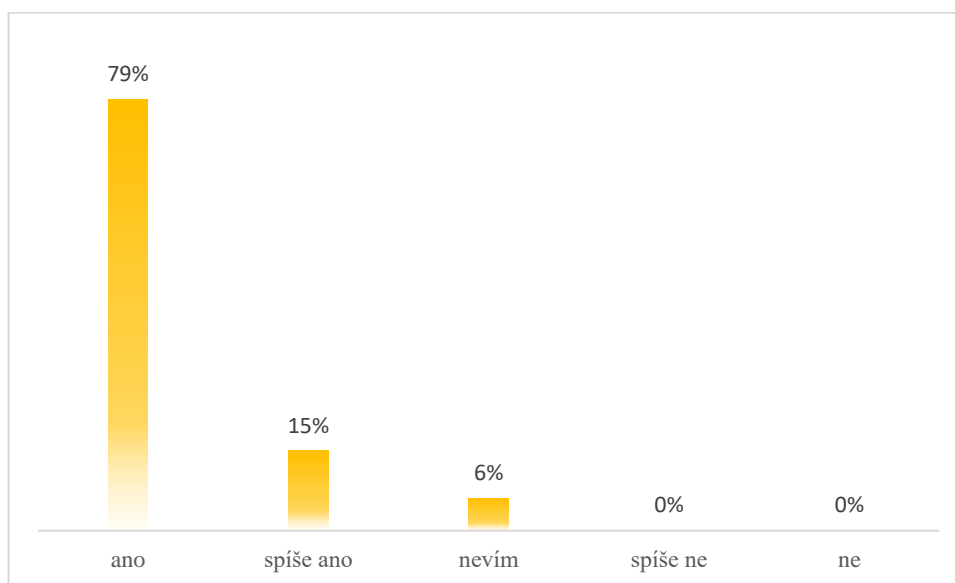
Graf č. 7 zobrazuje nejoblíbenější aktivity studentů.

Dle šetření vyšlo najevo, že žáci oceňují v aktivitách prvky soutěživosti, akčnosti a pohybu. Nejoblíbenější aktivitou se stala soutěžní hra kufr, která nicméně není standardní součástí každé hodiny Street Law, a to zejména kvůli její časové náročnosti. Já jsem ji pro maturanty měla připravenou jen jednou, o to větší ale sklidila úspěch. Právnický král je nenáročná hra vhodná do každé hodiny. Výklad jako svou nejoblíbenější aktivitu vybrala jen jedna žačka. Přesto je však v každé hodině nezbytný a implementuje-li vyučující student do výkladu aktivity, žák si ani nemusí všimnout, že právě probíhá výklad.

Otázka č. 7

„Pomohl ti projekt Street Law zvýšit tvé právní vědomí?“

Tato otázka je hlavním výzkumným problémem praktické části. Byl jedním z důvodů, proč mě projekt Street Law oslovil. Kolem sebe jsem totiž viděla spoluobčany, kteří o právu neměli příliš ponětí. Nejde přitom o to, aby byl každý expertem na trestní právo, ale aby si občané byli vědomi svých práv a povinností. V každodenním životě se člověk setkává s pracovním právem či občanským právem, aniž by v něm uměli obstát. Kde jinde proto začít se zvyšováním právního vědomí než ve škole. Tam by sice správně základní seznámení s právem mělo nastat, ale na základě mých zkušeností vím, že ne vždy probíhá tak, jak by mělo. Proto mě potěšilo, když 27 žáků odpovědělo, že jim tento projekt zvýšil právní vědomí, dalších pět žáků odpovědělo *spíše ano* a pouze dva mladí muži odpověděli *nevím*.

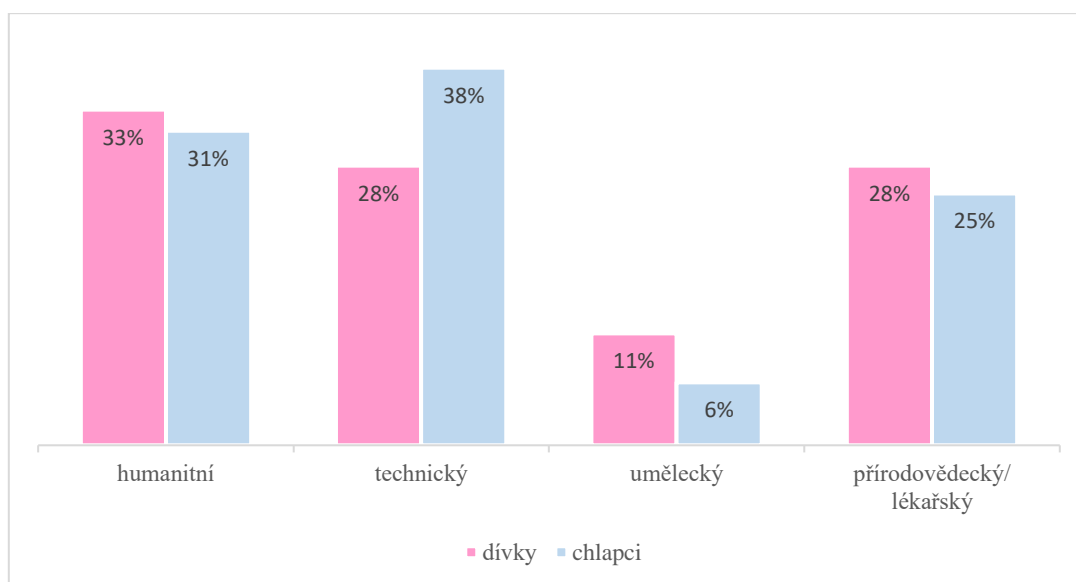
Graf č. 8: Procentuální vyjádření na otázku č. 7.

Otázka č. 8

„*Jakým směrem se chceš dále orientovat? (humanitním, technickým, uměleckým, přírodovědeckým, jiným)*“

Poslední otázka byla tzv. polouzavřená. Žáci měli na výběr z humanitního, technického, uměleckého, přírodovědeckého/lékařského směru a mohli vybrat i možnost *jiné*, tohoto však nikdo nevyužil. Tuto otázku jsem do šetření zařadila především proto, abych měla zpětnou vazbu i od těch žáků, kteří své vysokoškolské studium chtějí orientovat jiným než humanitním směrem. Potěšilo mě tedy, když čtyři žáci ze šesti (chlapců), kteří projevíli technický zájem, uvedlo, že Street Law bylo i pro ně vítaným zpestřením vyučování.

Graf č. 9: Procentuální vyjádření předpokládané dalšího studia studentů.

6.1.3 Splnění cíle dotazníkového šetření

Cílem dotazníkového šetření bylo zjistit, zda je projekt Street Law přínosný pro zvyšování právního vědomí žáků. Jak vidíme z grafu č. 8, 79 % studentů vnímá, že Street Law jim pomohl právní vědomí zvýšit. Pouze dva studenti nevěděli, žádný ze studentů se k této otázce nevyjádřil negativně. V návaznosti na otázku, zda projekt Street Law vnímají jako zpestření hodin ZSV, tak víme, že ačkoli ne všemi žáky byl projekt přijat pozitivně, tak žáci potvrdili, že je projekt pro zvyšování právního vědomí přínosný. Co se týče výukových metod projektu, 33 žáků označilo za svou nejoblíbenější metodu jednu z metod aktivizujících a pouze jeden žák jako svou oblíbenou metodu označil metodu výkladu. Z toho lze dokázat, že právě tyto interaktivní metody měly významný podíl na oblíbě projektu a právě díky nim si projekt zasloužil pozornost žáků, díky čemuž se zvýšilo jejich právní vědomí.

Hodnocení projektu vnímám ze strany žáků velmi pozitivně. Vřelé přijetí projektu ze strany žáků mohu také porovnat i s žáky mladšími – druhým stupněm základní školy, a to díky odučenému semestru na ZŠ v Horce nad Moravou. Právě tam jsem učila svůj první půlrok projektu. Bohužel však z tohoto období nemám žádné vyplněné dotazníky k vyhodnocení přínosu projektu. Myslím však, že právě tito mladší žáci si projekt, zejména pak interaktivní metody, více užívali a výuku prožívali mnohem spontánněji.

Osobně bych proto doporučila tento projekt zejména pro žáky druhého stupně základní školy, kteří k hrám a aktivitám přistupují stále ještě s dětským soutěžním elánem. Zavedení interaktivních metod a projektů do výuky vnímám ostatně jako velký vklad do rozvoje kritického myšlení a dovedností žáků.

7 Diskuze

Posláním projektu Street Law je zvyšování právního vědomí, právní gramotnosti, naučit žáky základům práva a zatraaktivnit jim tento pro život tak důležitý obor natolik, aby se v něm sami chtěli vzdělávat a zdokonalovat. Na základě mého malého dotazníkového šetření jsem dospěla k názoru, že projekt napomáhá zvyšovat právní vědomí a zájem o aktivní občanský postoj. Právní vědomí, jak jsem uvedla v teoretické části práce, je souhrn představ o právu a názorů na právo. Jsou ale projekty na zvyšování právní gramotnosti nutné? Právním vědomím obyvatel České republiky se v roce 2013 věnoval student Právnické fakulty v Olomouci Jakub Oliva, který pro účely své diplomové práce zpracoval formou dotazníkového šetření sociologický průzkum.⁸⁶ Průměrná úspěšnost dotazníku se pohybovala kolem deseti získaných bodů z dvaceti možných. Průměrný respondent tak byl schopen odpovědět správně na polovinu zadaných otázek, které se týkaly konkrétních znalostí z platného práva různorodých právních odvětví. Výsledky výzkumu byly v zásadě uspokojivé. Ze čtyř věkových skupin (do 19 let, 20 – 34 let, 35 – 64 let a nad 65 let) však nejhůře uspěla skupina dotazovaných do 19 let (48, 9 %), což lze vzhledem k charakteru otázek (naturální mzda, náhrada mzdy, vydědění, kupní smlouva, trestní odpovědnost, ...) vysvětlit nedostatečnými znalostmi a životními zkušenostmi. Žáci by však měli ze školy odcházet nejen s teoretickými poznatky, ale také připraveni pro občanský život. Street Law o dobrou průpravu pro život a zvýšení právního vědomí usiluje a dle výsledků mé třídy si 79 % žáků myslí, že tento úkol projekt splnil.

Kvalitní projekty ve vyučování jsou ostatně jedním z nosných prvků nové vzdělávací Strategie 2020. Rozvoj aktivního občanství je velmi důležitý pro demokratickou společnost, a právě projekt Street Law vzdělává žáky nenásilnou a atraktivní formou. Projekt pomáhá rozvíjet klíčové kompetence, jejichž význam lze plně docenit především až v dospělosti žáků. Myslím, že v hodinách výchovy k občanství by měl být brán na tyto klíčové kompetence zvýšený zřetel. Kde jinde naučit žáky čestně jednat, řešit problémy či umět se dorozumívat?

Díky Street Law se žáci zdokonalují v komunikativních kompetencích či v kompetencích k řešení problémů, když se snaží analyzovat a vyřešit předkládané problémy. Také se formují jejich kompetence k podnikavosti, ale především se díky Street Law zvyšují občanské kompetence žáků. Nejčastějšími tématy projektu je totiž občanské právo, rodinné právo (které

---

⁸⁶ OLIVA, Jakub. Právní vědomí. Diplomová práce. Olomouc: Právnická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, 2014.

je sice součástí občanského práva, ale vzhledem k atraktivnosti tématu je mu věnována velká časová dotace), trestní právo, pracovní právo, evropské či ústavní právo. V rámci ústavního práva jsou tématem také lidská práva či státní správa. Z hlediska nové Strategie 2020 a klíčových kompetencí tedy projekt naprosto naplňuje dané cíle a výstupy.

Projekt Street Law však není vhodný jen pro žáky, ale i pro další skupiny obyvatel jako jsou senioři či vězni. Především v zahraničí se praktikuje tento projekt i pro tyto občany a i čeští streetlawyeri připravují tyto kurzy i pro naše seniory, a to především v oblastech jim blízkým jako je např. spotřebitelské právo (především při obraně před tzv. šmejdý).

V čem je ale Street Law tak jedinečné? Existuje přece spousta podobných kurzů výuky práva pro laiky pořádaných ať už neziskovými organizacemi či firmami. V mnohém se ale liší. Street Law pomáhá osobnostnímu růstu vyučujícímu studentovi a žákům pak zprostředkovává výuku práva netradiční formou, která, je-li realizována správně, je základem úspěchu. Ve své diplomové práci se motivací žáků základních škol k výuce konkrétních témat občanské výuky zabývala Karolína Žváčková.⁸⁷ V praktické části své práce na základě výsledků výzkumného šetření prezentuje názory žáků na jednotlivá témata občanské výchovy. Šetření se zúčastnilo 108 respondentů, a to žáci 9. tříd dvou škol v okrese Prostějov, kteří anonymně hodnotili jednotlivá témata občanské výchovy z hlediska oblíbenosti, obtížnosti, významu a motivace. Z výsledků vyplývá, že žáci preferují výukové metody, při kterých se mohou do výuky sami aktivně zapojit a vyjádřit své názory ohledně dané problematiky. Nejoblíbenějšími metodami byly diskuze (75,9 % respondentů) a hromadný rozhovor s učitelem (72,2 %) a více než polovina dotázaných se kladně vyjádřila pro hry a projekty, což koresponduje i s výsledky mého šetření, kdy se pro interaktivní metody výuky vyjádřilo kladně 57 % žáků.

Je tedy důležité pracovat s interaktivními metodami výuky a stejně tak je důležité vypěstovat si se žáky zdravý vztah. Myslím, že žák by nikdy neměl být nucen přes svou vůli do aktivity. Ačkoli se žáci někdy na začátku projektu mohou ostýchat a chovat se introvertně, většinou se vždy sami rádi do aktivit zapojí. Je důležité udržet ve třídě zdravé klima, podporovat kreativitu a svobodu vyjadřování názorů.

---

⁸⁷ ŽVÁČKOVÁ, Karolína. *Motivace žáků základních škol k výuce témat občanské výchovy*: diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra občanské výchovy, 2017. 93 l., 12 l. příl. Vedoucí diplomové práce PhDr. Mgr. Radim Štěrba, Ph.D., DiS.

Závěr

Tato bakalářská práce je zaměřena na projekt Street Law, jenž je v rámci hodin výchovy občanství nebo v rámci Základů společenských věd vyučován a realizován studenty právnických fakult.

Cílem této práce je analyzovat projekt Street Law a jeho dopad ve výuce výchovy k občanství a zhodnotit jeho přínos pro dotyčné žáky a studenty. Tato práce analyzuje projekt Street Law také pomocí praktické části, jejímž cílem je zhodnotit přínos Street Law v oblasti zvyšování právního vědomí žáků a také přínos interaktivních metod výuky projektu.

Teoretická část bakalářské práce charakterizuje přístup k výuce výchovy k občanství v historických etapách Československé, a následně i České republiky. Vymezuje také kurikulární systém v České republice a v ní implementovanou výchovu k občanství. Před samotnou analýzou projektu Street Law ještě definuje právní vědomí, a to proto, že právě o zvyšování právního vědomí tento projekt usiluje.

Projekt Street Law je pak analyzován z pohledu jeho vzniku a zavedení v České republice, dále je pozornost věnována přípravě studenta na projektovou hodinu a zejména jsou zde vyjmenovány a popsány výukové metody, které zásadně ovlivňují podobu projektu.

Praktická část je postavena na výsledcích mého průzkumu na základě dotazníkového šetření, přičemž k jeho vyhodnocení byla použita kvantitativní metoda. Cílem dotazníkového šetření bylo zjistit, zda je projekt Street Law přínosný pro zvyšování právního vědomí žáků.

Dle úvodního vytyčení cílů tato bakalářská práce všech dosáhla, a to díky odborné literatuře a díky dotazníkovému šetření, z něhož vyplývá, že projekt Street Law zvýšilo právní povědomí zúčastněných žáků a že k úspěchu projektu dopomohly právě interaktivní výukové metody.

Po zpracování této bakalářské práce lze konstatovat, že vzdělávání vyžaduje aktivní metody vzdělávání, které žáky na všech úrovních vzdělávacího systému motivují a umožňují jim rozvíjet kompetence potřebné pro skutečné jednání, protože ve svém důsledku tyto metody efektivně rozvíjejí celoživotní kompetence a dovednosti žáků, jakými jsou kritické myšlení, společné řešení problémů či rozhodování. Tento trend si také uvědomují odborníci a pedagogové, a proto je projektová či tematická výuka nejen součástí nové národní vzdělávací Strategie 2020, ale už dnes je běžnou součástí vyučování.

Projekt Street Law je jedním z projektů, který rozvíjí kompetence potřebné pro skutečné jednání a zároveň zvyšuje právní vědomí žáků. Je přitom oblíbený nejen u žáků, ale také u samotných studentů práv. Věřím, že podobných projektů bude v českém školství přibývat.

Seznam použité literatury a další zdroje

Monografie:

1. ARBETMAN, L., O'BRIEN E. *Street law: a course in practical law*. 6th ed. Cincinnati: West Publishing, 1999, xxviii, 680 s. ISBN 0314140778.
2. BALADA, J. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, c2007. ISBN 978-80-87000-11-3.
3. BOGUSZAK, J, GERLOCH A., ČAPEK J. *Teorie práva*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-864-3213-0.
4. BRZOBOHATÁ, K. *K problematice postojů k právu*. Brno, 1994. Disertační práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, s. 76.
5. BURYÁNEK, J, ed. *Interkulturní vzdělávání II.: doplněk k publikaci Interkulturní vzdělávání nejen pro středoškolské pedagogy*. Praha: Člověk v tísni, 2005. ISBN 80-903-5105-0.
6. COTTERRELL, R. *The Sociology of Law. An Introduction*. London, Dublin, Edinburgh: Butterworths, 1992, s. 398. ISBN neuvedeno.
7. DOLEŽAL, J. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*. Praha: Národní filmový archiv, 1996, 284 s. Knihovna Iluminace. ISBN 80-700-4085-8.
8. GERLOCH, A. *Teorie práva*. 6., aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-454-1.
9. HUČÍNOVÁ, L., JEŘÁBEK, J., KRČKOVÁ, S., LISNEROVÁ, R., TUPÝ, J. *Klíčové kompetence v základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2007, ISBN 978-80-87000-07-6
10. JANKOVCOVÁ, M., KOUDELA J., PRŮCHA J. *Aktivizující metody v pedagogické praxi středních škol*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. Pedagogická teorie a praxe. ISBN 80-042-3209-4.
11. JHERING, R. *Boj o právo: Právní věda všedního dne*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. Knihovna společenských věd. ISBN 978-80-7380-102-1.
12. KASPER, T., KASPEROVÁ D. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2429-4.

13. KOPÁČ, J. *Dějiny školství a pedagogiky v Československu*. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1971, ISBN nevedeno.
14. MAŇÁK, J., JANÍK, T., ŠVEC, V. *Kurikulum v současné škole*. Brno: Paido, 2008. ISBN 978-80-7315-175-1.
15. MAŇÁK, J., ŠVEC V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-731-5039-5.
16. MOJŽÍŠEK, Lubomír. *Vyučovací metody*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, ISBN nevedeno.
17. OLIVA, Jakub. *Právní vědomí*. Diplomová práce. Olomouc: Právnická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, 2014.
18. PÍŤHA, P. a kol. *Úvod do výchovy k občanství: Knižka pro učitele a veřejnost*. Praha: AVED, 1992. 216 s. ISBN nevedeno.
19. PRUSÁK, J. *Právo v spoločnosti: (regulačné pôsobenie práva a právna výchova v socialistickej spoločnosti)*. Bratislava: Obzor, 1980. ISBN nevedeno.
20. RABIŇÁKOVÁ, D. *Právo pro každého: učebnice programu "Právo pro každý den - Street Law"*[CD-ROM]. c2006. ISBN 80-238-7914-6.
21. REHBINDER, M. *Rechtssoziologie*. 4. vyd. Mnichov: C. H. Beck Verlag, 2003, 286 s. ISBN 978-3-406-66846-3
22. SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1821-7.
23. STANĚK, A. *Výchova k občanství a evropanství*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2007. 168 s. ISBN 80-7182-224-8.
24. URBAN, M. *Street Law, aneb, Jak učit právo na středních školách: materiály k předmětu Právní praxe na středních školách*. Beroun: Eva Rozkotová, 2013, 169 s. ISBN nevedeno.
25. URBAN, M. *Efektivní strategie formování právního vědomí středoškolských studentů: případy z praxe*. Praha: Leges, 2013, 280 s. Teoretik. ISBN 978-80-7502-013-0.
26. VEČEŘA, M., URBANOVÁ M. *Sociologie práva: učební text pro bakalářské studium*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-321-6.
27. VEČEŘA, M., URBANOVÁ M. *Základy sociologie práva*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1996. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-2973-0.

28. ŽVÁČKOVÁ, Karolína. Motivace žáků základních škol k výuce témat občanské výchovy: diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra občanské výchovy, 2017. 93 l., 12 l. příl. Vedoucí diplomové práce PhDr. Mgr. Radim Štěrba, Ph.D., DiS.

Časopisy, sborníky:

1. BEZCHLEBOVÁ, M. Výchova k občanství v První Československé republice jako inspirace pro současnost. In HRACHOVCOVÁ, M., DOPITA, M. (eds.) *Výchova k demokracii v transformující se společnosti*. Olomouc: Universita Palackého, 2001. s. 68–83. ISBN 80-244-0306-4.
2. KOPEČEK, P. Snaha o „odpolitizování“ českého obyvatelstva v období nacistické okupace (1939–1945). In STANĚK, A., MEZIHORÁK, F. (eds.) *Výchova k občanství pro 21. století*. Praha: SPHV, o.s., 2008. s. 45–55. ISBN 978-80-904187-0-7.
3. MEDVEĐOVÁ, G. Občanská nauka v atmosféře I. Československé republiky. In MEZIHORÁK, F., STANĚK, A. (eds.) *Výchova k občanství pro 21. století*. Praha: SPHV, 2008, s. 36–44. ISBN 978-80-904187-0-7.
4. STANĚK, Antonín. Mezníky vývoje výchovy k občanství v českém školství. *E-Pedagogium: nezávislý odborný časopis určený pedagogickým pracovníkům všech typů škol*. Olomouc, 2007, č. 2, s. 147-155. ISSN 1213-7499.
5. ŠTĚRBA, Radim. Výchova k občanství a dějepis. In Staněk, A. a kol. *Výchova k občanství pro 21. století*. Praha: SPHV, 2008. 9 s. ISBN 978-80-904187-0-7.
6. VEČEŘA, Miloš. Právní vědomí v evropské perspektivě. K některým právně sociologickým souvislostem. In VEČERKA, Kazimír (eds.). *Budoucnost a sociální patologie. Nová řešení starých problémů či stará řešení problémů nových?* Praha: Masarykova česká sociologická spol., 2009, s. 159 – 170. ISBN 978-80-903541-6-5.

Legislativa:

1. NSČ 1918-1929, 1. schůze, 14. 11. 1918 [online]. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, [cit. 2017-05-05]. Dostupný z WWW: < <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/001schuz/s001001.htm> > .

2. Zákon č. 31/1953 Sb., o školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon), účinný ke dni 7. 5. 1953. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1953-31>.
3. Zákon č. 455/1919 Sb., kterým se zrušuje celibát literárních a industriálních učitelek na školách obecných a měšťanských v republice Československé, účinný ke dni 1. 11. 1918. Dostupné také z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1919/093-1919.pdf>.

Internetové zdroje:

1. *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015-2020* [online]. 2015 [cit. 05. 05. 2017]. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/strategie/dz-rgs-2015-2020.pdf.
2. Historie Street Law | Street law. *Street law* [online]. [cit. 28. 05. 2017]. Dostupné z: <http://streetlaw.eu/historie-street-law/>.
3. Law4Life » Právo pro každý den (street law). *Law4Life* [online]. [cit. 28. 05. 2017] Dostupné z: <http://lawforlife.upol.cz/klicove-aktivity-2/program-pravo-pro-kazy-den-street-law/>.
4. MADLEŇÁKOVÁ, L. *Právo pro každý den* [online]. Olomouc, 2012 [cit. 30. 05. 2017]. Dostupné z: <http://lawforlife.upol.cz/wp-content/uploads/2011/07/Madlenakova-Pravo-pro-kazdy-den.pdf>.
5. *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. Copyright © [cit. 05. 05.2017]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf.
6. *O RVP a ŠVP* [online]. [cit. 05. 05. 2017]. Dostupné z: <http://www.infoabsolvent.cz/Rady/Clanek/7-0-13>.
7. Odborná praxe - praxe na středních školách I | Street law. *Street law* [online]. [cit. 28. 05. 2017] Dostupné z: <http://streetlaw.eu/odborna-praxe-na-strednich-skolach-i/>.
8. Odborná praxe - praxe na středních školách III | Street law. *Street law* [online]. [cit. 28. 05. 2017] Dostupné z: <http://streetlaw.eu/odborna-praxe-na-strednich-skolach-iii/>.
9. *Partners Czech* [online]. Copyright © [cit. 28. 05. 2017]. Dostupné z: http://www.partnersczech.cz/_admin/files/Vyrocn%C3%ADzpravy/Vyrocn%C3%ADzprava_Partners-Czech-2014.pdf.
10. *Partners Czech* [online]. Copyright ©HV [cit. 28. 05. 2017]. Dostupné z: http://www.partnersczech.cz/_admin/files/Vyrocn%C3%ADzpravy/zprava-2013.pdf

11. Právní praxe na středních školách II | Street law. *Street law* [online] [cit. 28. 05. 2017].
Dostupné z: <http://streetlaw.eu/pravni-praxe-na-strednich-skolach-ii/>
12. *Rámcový vzdělávací program* [online]. c2013, [cit. 05. 05. 2017]. Dostupné z:
<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>.
13. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online]. [cit. 05. 05.2017]. Dostupné z:
<http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-gymnazia>.
14. *Strategie vzdělávání 2020* | www.vzdelavani2020.cz [online]. Copyright © [cit. 04. 04. 2018]. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/strategie-2020_web.pdf.
15. Street Law Around the World — Georgetown Law. *Georgetown Law* [online]. Copyright © 1998 [cit. 28. 05. 2017]. Dostupné z:
<https://www.law.georgetown.edu/academics/academic-programs/clinical-programs/our-clinics/street-law-program/SL-around-the-world.cfm>.
16. Street Law na PF UK | Street law. *Street law* [online] [cit. 28. 05. 2017]. Dostupné z:
<http://streetlaw.eu/street-law-na-pf-uk/>.
17. Studenti by se měli vzepřít diktátu doby a dělat především to, co jim připadá smysluplné, říká právník Michal Urban | E15.cz. *The Student Times - studentský zpravodajský web* | E15.cz [online]. Copyright © 2001 [cit. 28. 03. 2018]. Dostupné z:
<http://student.e15.cz/q-a/studenti-by-se-meli-vzeprit-diktatu-doby-a-delat-predevsim-to-co-jim-pripada-smysluplne-rika-pravnik-michal-urban-1325998?vraper=1>.
18. Studenti učí studenty. Budoucí právníci vedou interaktivní kurzy na školách - iForum. *iForum - iForum* [online]. Copyright © 2012 Univerzita Karlova [cit. 29. 05. 2017].
Dostupné z: <https://iforum.cuni.cz/IFORUM-15546.html>.
19. Ústav dovednostní výuky a inovace studia. *Ústav dovednostní výuky a inovace studia* [online]. Dostupné z: <http://udvis.law.muni.cz/streetlaw.html>.
20. VAŠUTOVÁ, J. *Cíle kurikulární reformy a podmínky jejich dosažení*. Praha: JČMF, 2006. Dostupné z:
<http://class.pedf.cuni.cz/NewSUMA/Default.aspx?PorZobr=20&PolozkaID=-1&ClanekID=188>.

Seznam zkratk

MŠMT- Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy

RVP – Rámcový vzdělávací program

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

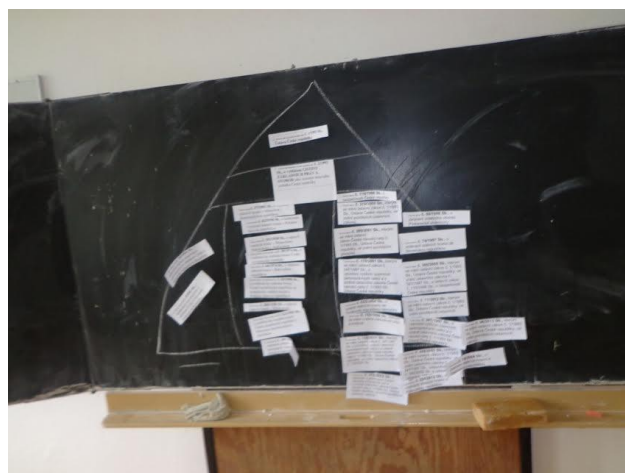
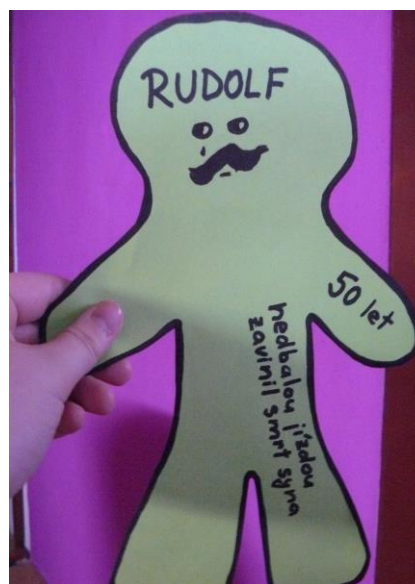
ŠVP – Školní vzdělávací program

Seznam příloh

1. Fotografie z výukové hodiny Street Law (rok 2013)
2. Moje příprava aktivit na hodiny

Přílohy

1. Fotografie z výukové hodiny Street Law

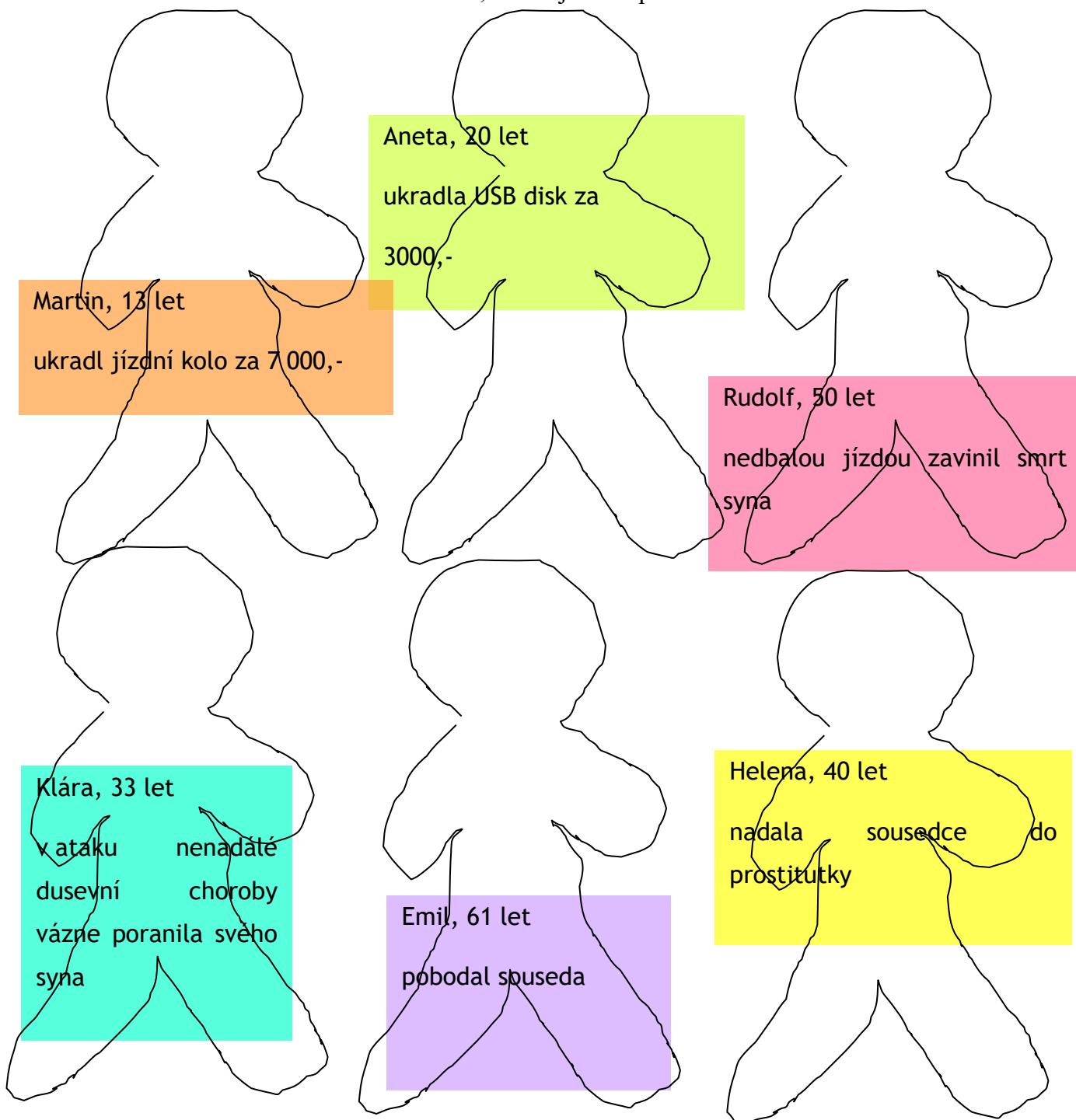

2. Příprava aktivit na hodinu

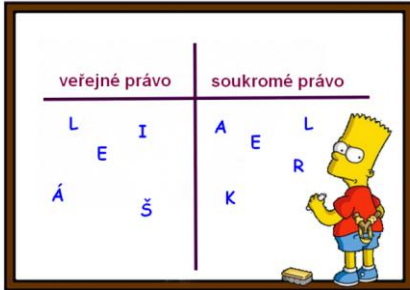
První aktivita – pachatel trestného činu (10-15 minut)

- studenti dostanou do oběhu pět panáčků a zahrají si na státní zástupce tím, že budou určovat, zda se jedná o pachatele trestného činu
- budou mít pět minut na to, aby popřemýšleli o všech kolujících panáčcích a zapsali si o nich vlastní poznámky
- následně budeme všichni určovat, zda se jedná o pachatele trestného činu

Druhá aktivita – Karel Eliáš (10 minut)

- veřejné x soukromé právo
- z jaké teorie se vychází v NOZ → **Organická teorie**
  - *veřejnoprávní povahu mají ty právní vztahy a je regulující právní normy, v nichž jeden ze subjektů je orgán veřejné moci, který na základě zákona a v jeho mezích rozhoduje o právech a povinnostech fyzických a právnických osob, ostatní právní vztahy a právní normy mají soukromoprávní povahu*
- každé sousední dvojici dám papírek s písmenem a nadepsaným právním odvětvím
- na tabuli napíšu veřejné/soukromé právo, pod to budu zapisovat písmenka, která mi budou hlásit
- studenti následně řeší přesmyčku

○ soukromé	veřejné
E trestní právo	

  - K → dědické právo   E → trestní právo
  - A → závazkové právo   L → správní právo
  - R → rodinné právo   I → finanční právo
  - E → věcná práva   Á → ústavní právo
  - L → obchodní právo   Š → právo sociálního zabezpečení

Anotace

Jméno a příjmení	Kristýna Velfelová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PhDr. Jitka Plischke, Ph.D.
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	Analýza dopadu vzdělávacího projektu Street Law
Název v angličtině:	Analysis of the impact of the educational project Street Law
Anotace práce:	Bakalářská práce představuje vzdělávací projekt Street Law ve výuce na základní a střední škole. Popisuje přítomné výukové metody a jejich vliv na zvýšení právního vědomí.
Klíčová slova:	Street Law, vzdělávací projekt, právní vědomí, interaktivní výukové metody
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis analyses the educational project Street Law during lessons in the elementary and high schools. It describes the teaching methods and their influence on the increase of legal awareness.
Klíčová slova v angličtině:	Street Law, educational project, legal awareness, interactive learning
Rozsah práce:	64
Jazyk práce:	český